

2. Externe ontwikkelingen in 2010 en 2011

Waterwet

Van CDG naar ACSG

In het jaarverslag 2009 heeft de Commissie van Deskundigen Grondwaterwet (CDG) teruggeblikt op de onderwerpen die haar in haar 15-jarig bestaan hebben beziggehouden en heeft ze een samenvattend overzicht gegeven van de tot en met 2009 uitgebrachte 126 adviezen. De CDG had deze éénmalige uitbreiding aan haar jaarverslag toegevoegd omdat eind 2009 de Grondwaterwet is opgegaan in de Waterwet waarmee de wettelijke taak van de CDG is komen te vervallen en de CDG zou worden opgeheven. Op dat moment was de interprovinciale besluitvorming over de instelling van de AdviesCommissie Schade Grondwater (ACSG) die in de plaats zou treden van de CDG, ver gevorderd en leefde de veronderstelling dat deze in de loop van 2010, met terugwerkende kracht tot 22 december 2009, de datum van inwerkingtreding van de Waterwet, haar beslag zou krijgen. Het nu voorliggende jaarverslag 2010-2011 is het eerste jaarverslag van de ACSG en is in feite het verslag over de periode waarin de formeel nog niet ontbonden CDG in afwachting van de instelling van de ACSG de taken van de ACSG heeft waargenomen.

Ten behoeve van de instelling van de ACSG zijn de provincies gezamenlijk een overeenkomst aangegaan met als bijlage een gemeenschappelijk besluit ACSG, dat is ondertekend door gedeputeerde staten van alle provincies. De formele, bestuurlijke afronding van de instelling van de ACSG door de gezamenlijke provincies vergde echter meer tijd dan oorspronkelijk voorzien. Het traject is op 22 november 2011 echter formeel afgerond met het besluit van gedeputeerde staten van

Noord-Brabant als coördinerende provincie voor de ACSG, om de ACSG in te stellen op basis van de op 30 maart 2010 vastgestelde Overeenkomst AdviesCommissie Schade Grondwater. Tegelijkertijd is de CDG te ontbonden.

Op 22 november 2011 heeft gedeputeerde staten van Noord-Brabant de voorzitter van de CDG, ir. A. Grijns en het plaatsvervangend lid van de CDG, mr. J.J. van Zanten Jut, eervol ontslag verleend.

Ook op 22 november 2011 heeft gedeputeerde staten van Noord-Brabant ir. G. N. Kok benoemd tot voorzitter van de ACSG. Als leden van de ACSG heeft gedeputeerde staten van Noord-Brabant benoemd: mr. G.J.M.M. Tax, deskundig op het gebied van juridische aspecten van schade, ir. J. Kruizinga, deskundige op het gebied van geotechniek en schade aan gebouwen en infrastructuur, prof. dr. ir. R.A. Feddes, deskundige op het gebied van hydrologie en de invloed ervan op land- en bosbouw, natuur en landschap en ing. H.J. Everts, deskundige op het gebied van geotechniek en schade aan gebouwen en infrastructuur. Het bij de CDG aanwezige onderscheid tussen leden en plaatsvervangend leden is bij de ACSG komen te vervallen.

De provincie Noord-Brabant heeft de Dienst Landelijk Gebied (DLG) verzocht de ACSG te ondersteunen. DLG heeft ook de CDG ondersteund. DLG heeft positief op het verzoek van Noord-Brabant gereageerd en voor de ondersteuning offerte uitgebracht. Op basis van deze offerte heeft Noord-Brabant in december 2011 de opdracht voor de ondersteuning van de ACSG aan DLG verstrekt. De ondersteuning door DLG houdt in dat deze dienst ook

de secretaris en plaatsvervangend secretaris van de ACSG levert. In deze hoedanigheid heeft gedeputeerde staten van Noord-Brabant op 22 november 2011 benoemd ir. H. Prak respectievelijk mw. ir. H.M. Laporte.

Op het secretariaat of beter gezegd het adviesteam van de ACSG, dat bij DLG de ondersteuning verzorgt, waren op 31 december 2011 verder werkzaam ing. G. Bakker en mw. ir. S. Klerks. Daarnaast besteden enkele bij DLG in de regio werkzame hydrologen een deel van hun tijd aan werkzaamheden voor het secretariaat. De in omvang grootste taak bij de ondersteuning omvat het verrichten van onderzoek en het verwerken van de resultaten ervan in de (ontwerp)adviezen. Daarnaast volgt het secretariaat uiteraard relevante ontwikkelingen in de vakgebieden die voor het werk van de ACSG relevant zijn om deze bij gelegenheid te incorporeren in de wijze waarop schade wordt vastgesteld en gekwantificeerd.

Grondwaterwet en Waterwet

Voor het indienen van een verzoek om onderzoek op grond van artikel 7.19, 1^e lid van de Waterwet, is het niet relevant wie de watervergunning heeft afgegeven voor de onttrekking of infiltratie die tot de vermeende schade heeft geleid: de Waterwet merkt het waterschap in veel gevallen aan als voor de watervergunning verantwoordelijke instantie. Alleen bij onttrekkingen ten behoeve van de drinkwatervoorziening, industriële onttrekkingen groter dan 150.000 m³/jr en onttrekkingen als onderdeel van bodemenergiesystemen, is de provincie bevoegd gezag gebleven. Dit betekent dat de waterschappen thans de vergunningen afgeven voor in principe alle bronbemalingen.

De Waterwet kent geen overgangsbepalingen voor adviezen waarvan de procedure is begonnen onder de Grondwaterwet. Alvast in de rol van ACSG heeft de CDG daarom in 2010 en 2011 een pragmatische werkwijze gevolgd die inhoudt dat de procedure volgens de Grondwaterwet nog is gevolgd bij de afhandeling van de verzoeken om onderzoek die vóór 22 december 2009 zijn ingediend bij gedeputeerde staten. CDG en ACSG hebben dus niet naast elkaar bestaan. De procedures

onder Grondwaterwet en Waterwet komen overigens vrijwel overeen en onderscheiden zich eigenlijk alleen van elkaar door enkele verschillen in terminologie

Jurisprudentie

In de verslagperiode zijn enkele voor de ACSG relevante uitspraken gedaan. Deze uitspraken hebben niet direct betrekking op adviezen van de ACSG, maar betreffen onderwerpen die wel een relatie hebben met het werk van de ACSG. In bijlage 1 zijn vijf uitspraken uit de verslagperiode opgenomen die de ACSG voor haar werkzaamheden relevant acht.

De eerste zaak betreft een uitspraak van de Rechtbank in Leeuwarden naar aanleiding van een aansprakelijkheidsstelling van een woningeigenaar jegens het waterschap. De fundering van de betreffende woning is aangetast door paalrot. Het verwijt is dat het waterschap illegaal tot peilverlaging is overgegaan en verzuimd heeft de eigenaar te waarschuwen en maatregelen te treffen om de fundering te beschermen. De Rechtbank oordeelt dat de ingediende vorderingen niet toewijsbaar zijn.

In de tweede casus, ook van de Rechtbank in Leeuwarden, wordt een beroep op schadevergoeding ongegrond verklaard, omdat de schade aan een pand is verjaard. De eigenaar bestreed dit.

Het derde geval betreft een arrest van het Hof in Den Haag over scheurvorming bij een aanbouw aan een woning. Het Hof bevestigt het vonnis van de Rechtbank, dat de scheurvorming het gevolg is van onjuiste draagkrachtberekeningen. Het Hof gaat niet mee in de vordering van de woningeigenaar in verband met extra waardevermindering van de woning omdat de fundering afdoende is hersteld.

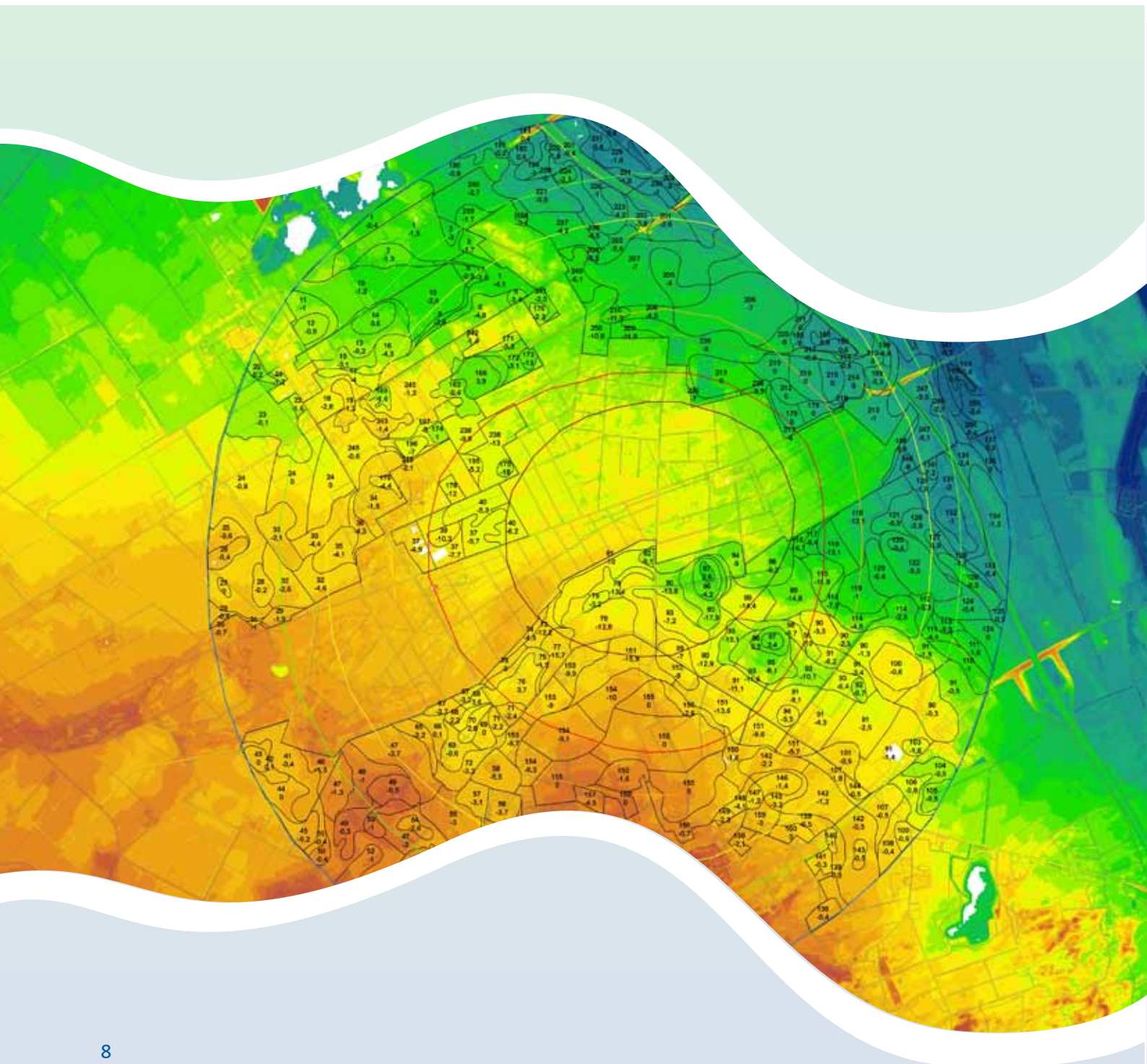
In het vierde geval is sprake van beroep tegen herziening van een vergunning voor grondwaterwinning ten behoeve van de drinkwatervoorziening omdat extra schade wordt gevreesd. Omdat herziening van de vergunning geen wijziging van het onttrekkingsregime met zich meebrengt en deze al een groot

aantal jaren stabiel is, wijst de Raad van State het beroep af.

De laatste casus is uitgebreid en betreft de funderingsproblematiek in Dordrecht. Bewoners en Belangenvereniging hebben hoger beroep ingesteld tegen een vonnis van de Rechtbank. Het beroep is omvangrijk en beoogt de gemeente schuldig te laten verklaren aan schade aan funderingen omdat ze nalatig zou zijn geweest bij het herstel van lekkende

riolen en huiseigenaren niet of te laat over de problematiek zou hebben geïnformeerd. Het Hof in Den Haag stelt de bewoners op alle punten in het ongelijk.

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat in de besproken casussen overheden zorgvuldig en op juiste wijze hebben gehandeld bij het verlenen van vergunningen en het afhandelen van ontvangen schadeclaims.

3. Interne ontwikkelingen in 2010 en 2011

Schadevergoeding landbouw

Onder andere naar aanleiding van bedenkingen die zijn ingediend bij het in 2010 uitgebrachte advies Weerselo, maar ook naar aanleiding van in breder verband van vooral van de landbouw afkomstige opmerkingen, heeft de ACSG zich in de verslagperiode beraden op de wijze van omrekening van procentuele naar geldelijke opbrengstderving. De commissie heeft in het verleden een rekenwijze ontwikkeld, die uitgaat van bepaalde opbrengsten van gras en snijmaïs en een compensatie van het verlies aan voederwaarde door aankoop van krachtvoer en ruwvoer.

Krachtvoer versus ruwvoer

De commissie had de wens om bij de geldelijke berekening van de ondervonden opbrengstderving aansluiting te zoeken bij de vergoedingen zoals die voor min of meer vergelijkbare omstandigheden worden vastgesteld voor boeren die een overeenkomst sluiten met de overheid in het kader van het agrarisch natuurbeheer. Deze vergoedingen worden gebaseerd op de kosten van aankoop van uitsluitend krachtvoer ter vervanging van niet geoogste voederwaarde door opbrengstderving. De ACSG hanteerde als maatstaf altijd de kosten van aankoop van vervangende voederwaarde als ruw- en krachtvoer in gelijke verhouding.

Uit vergelijking van de reeksen normbedragen - alleen krachtvoer (A-brok), alleen ruwvoer (snijmaïs) en de bij de commissie gebruikelijke systematiek - bleek in de periode 2001 tot en met 2006 dat het door de commissie gehanteerde normbedrag gemiddeld ongeveer één à twee euro lager lag dan bij gebruik van beide andere berekeningsgrondslagen.

Daarna traden echter grote variaties op. Het normbedrag op basis van krachtvoerprijzen ligt in de meeste jaren hoger dan het normbedrag op basis van snijmaïsprijzen, inclusief de extra kosten voor het opnieuw inkuilen.

De commissie heeft er in 2011 voor gekozen voortaan een normbedrag op basis van alleen de krachtvoerprijs te hanteren. Dit staat volgens haar garant voor een voldoende vergoeding voor de opbrengstderving, zowel in kwantitatieve als kwalitatieve zin. De commissie sluit hierbij aan bij de in het agrarisch natuurbeheer toegekende vergoedingen. Vergoeding op basis van de kosten van aankoop van alleen vervangend krachtvoer is daar al jaren gangbaar en geaccepteerd.

Hoewel de berekening van het normbedrag voor graslandbedrijven nu is gebaseerd op aankoop van extra krachtvoer, is de landbouwer uiteraard niet verplicht om bij opbrengstderving extra krachtvoer aan te kopen. Het is slechts een berekeningswijze om tot voldoende vergoeding voor de opbrengstderving te komen.

Herinzaai

De landbouw heeft de commissie herhaaldelijk gewezen op de extra droogteschade die bestaat uit de kosten van het vaker opnieuw moeten inzaaien van de grasmat bij grondwateronttrekkingen. De kosten hiervan maken standaard geen deel uit van de door de ACSG gehanteerde berekeningsmethodiek. Om een onderbouwing te kunnen krijgen voor de kosten van extra herinzaai in de berekeningsmethodiek, heeft de commissie de landbouw naar aanleiding van deze signalen meerdere keren verzocht gegevens aan te leveren waaruit blijkt dat deze extra kosten inder-

daad optreden. Dat heeft tot op heden geen betrouwbare gegevens opgeleverd die het bestaan van dergelijke extra kosten aantonen. Wel heeft de commissie in de bezwarenprocedure naar aanleiding van het advies Weerselo van één landbouwer gegevens ontvangen op grond waarvan een voorzichtige benadering van deze kosten mogelijk lijkt. Deze zouden in de orde van grootte van jaarlijks € 2 per % opbrengstderving per hectare kunnen bedragen.

Aanpassing normbedrag

In 2011 heeft de commissie een notitie toegezonden aan de landbouworganisaties en de drinkwaterbedrijven die landbouwschade vergoeden aan de boeren met het voorstel om voortaan de prijs van alleen krachtvoer (A-brok) te hanteren als grondslag voor de vaststelling van de kosten van aankoop van vervangende voederwaarde, te verhogen met bovengenoemde opslag in verband met kosten van extra herinzaai. De drinkwaterbedrijven hebben met het eerste ingestemd, maar stelden dat kosten van extra herinzaai alleen lijken op te treden bij een forse toename van de droogteschade van minimaal 10%. Ze wijzen de door de commissie voorgestelde generieke opslag van € 2 af. LTO zegt over onvoldoende gegevens te beschikken om inhoudelijk op het voorstel van de commissie te kunnen reageren. Ook ontving de commissie van de LTO geen onderbouwing van de voorgestelde opslag voor herinzaai. De commissie heeft daarop besloten af te zien van het introduceren van een generieke opslag voor kosten van extra herinzaai in het normbedrag, maar wel over te stappen op de kosten van vervangend krachtvoer ter compensatie van gederfde opbrengst. In tegenstelling tot wat in het agrarisch natuurbeheer gangbaar is, berekent de commissie deze kosten niet als gemiddelde over beide voorgaande jaren, maar per jaar. De commissie heeft deze wijziging in oktober 2011 per brief ter kennis gebracht aan partijen.

Ten aanzien van kosten van extra herinzaai betekent het bovenstaande dat de commissie deze in individuele gevallen in de schadeadviezen mee zal wegen indien landbouwers uit overlegging van bedrijfseconomische gege-

vens kunnen laten zien dat ze deze hebben moeten maken.

Vernieuwing instrumentarium

Bepaling opbrengstderving landbouw

Voor de vaststelling van de opbrengstderving van gewassen als gevolg van grondwateronttrekking maakt de commissie gebruik van de in 1990 opgestelde zogeheten TCGB-tabellen. Omdat deze nadien niet zijn gewijzigd, wil de commissie graag weten of, en zo ja, in hoeverre de ontwikkelingen sinds 1990 aanleiding kunnen geven om deze tabellen aan te passen.

Een vergelijkbare vraag speelt bij DLG als organisatie die in 1987 de HELP tabellen heeft uitgebracht waarmee effecten van waterhuishoudkundige maatregelen op de landbouwopbrengst worden bepaald. Deze zijn kort na de eeuwwisseling onderdeel geworden van het in opdracht van STOWA ontwikkelde Waternoodinstrumentarium. Deze vraag was in 2009 aanleiding om als CDG en DLG gezamenlijk advies in te winnen bij WUR over eventuele aanpassingen van het instrumentarium voor de berekening van landbouwschade.

WUR heeft dit advies over uit te voeren onderzoeken begin 2010 uitgebracht. De kosten ervan zouden in de orde van grootte van € 750.000 bedragen. Uiteindelijk bleek het ministerie van EL&I niet bereid een deel van deze kosten te willen dragen.

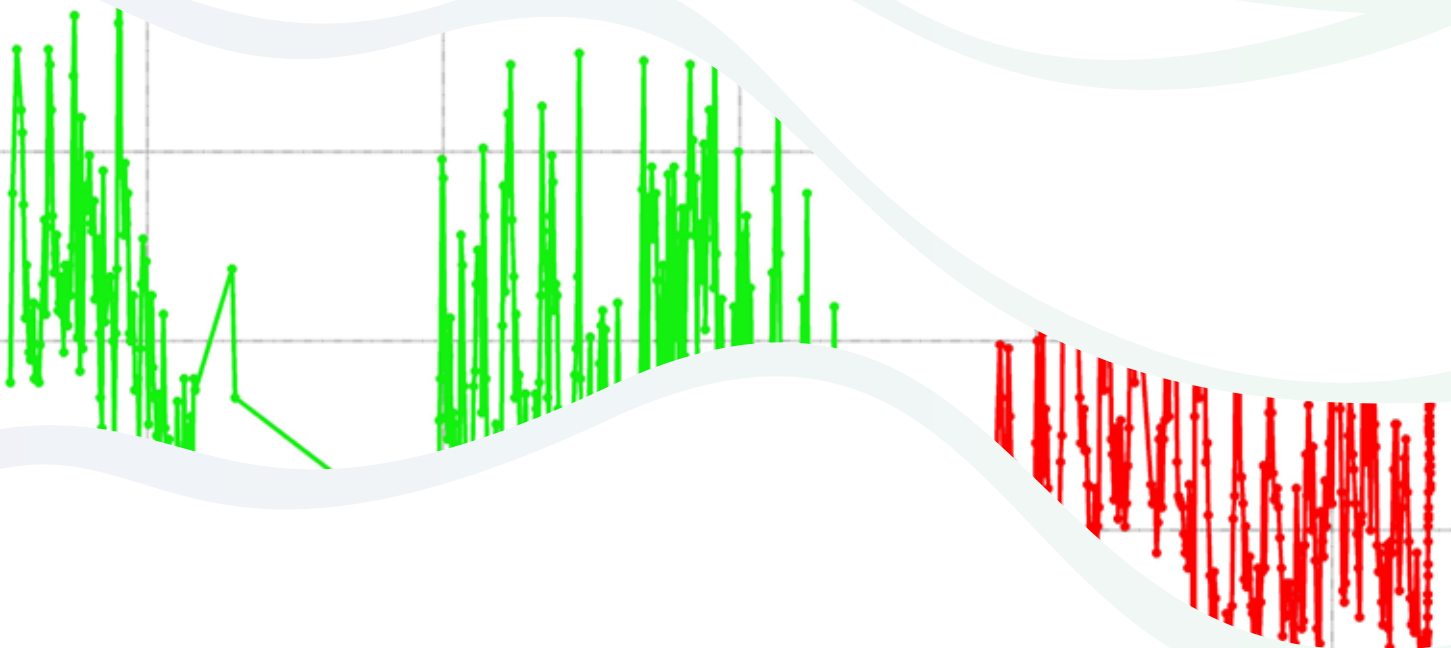
STOWA, als andere geïnteresseerde partner, stelt dat een belangrijk deel van het door WUR voorgestelde onderzoek wetenschappelijk van aard is. STOWA financiert echter vooral onderzoek waarmee onderzoeksresultaten geschikt worden gemaakt voor toepassing in de praktijk van het waterbeheer. Ze is daarom pas bereid substantieel mede te financieren als het onderzoek zo ver is gevorderd dat de resultaten ervan (onder andere door inbouw in het zogeheten Waternoodinstrumentarium), geschikt zijn voor implementatie in de praktijk van het waterbeheer. Dit zou betekenen dat een groot deel van de geraamde kosten vooralsnog zouden moeten worden opgebracht door de provincies in hun rol als opdrachtgever van de ACSG. De com-

missie acht dit onhaalbaar.

Naar aanleiding van de ontstane situatie heeft de commissie besloten de vernieuwing van het instrumentarium voor de berekening van landbouwschade voorlopig te beperken tot de introductie van het breed geaccepteerde agrohydrologische, door Wageningen UR ontwikkelde model SWAP ('Soil-Water-Atmosphere-Plant').

In 2011 heeft het secretariaat van de ACSG

zich nader op SWAP georiënteerd en vastgesteld dat dit model een bruikbaar alternatief biedt voor de huidige TCGB-systematiek. Hierna zijn voorbereidingen getroffen voor een brede praktijkproef waarin in een actueel ACSG-project de met de TCGB-systematiek in-middels vastgestelde landbouwschade wordt vergeleken met de landbouwschade zoals die met SWAP wordt berekend. Aan de hand van de verkregen resultaten zal naderhand worden besloten hoe de vernieuwing verder gestalte dient te krijgen.

In dit kader zijn ook de ontwikkelingen bij KWR Watercycle Research Institute vermeldenswaard. Het daar lopende onderzoek maakt het mogelijk om de remming van gewasgroei als gevolg van beperkte zuurstofbeschikbaarheid beter te simuleren dan het model SWAP dit nu doet. Deze ontwikkeling lijkt goede perspectieven te bieden voor het beter kunnen vaststellen van de opbrengstderving die optreedt onder natte omstandigheden. Aangezien de ACSG haar werkzaamheden voorsnog concentreert op de berekening van landbouwschade bij toenemende droogte, ziet de commissie op dit moment nog geen aanleiding om actief mee te werken aan uitbreiding van het SWAP-model met de bij KWR Watercycle Research Institute ontwikkelde kennis. De ACSG gaat er voorlopig vanuit dat het huidige SWAP aan haar wensen tegemoet komt.

Remote sensing

Gewasgroei

Bij toenemende droogte neemt de verdamping van een gewas af en loopt overdag de temperatuur van dat gewas op. Dit effect is met thermisch-infrarode waarnemingen zowel vanuit vliegtuigen als satellieten goed vast te stellen. Met deze vorm van remote sensing kan de groei van biomassa en daarmee de opbrengst van gewassen zoals gras, tarwe en bieten worden vastgesteld. Met de hiervoor door prof. Bastiaanssen van de TU-Delft ontwikkelde techniek gebeurt dit nu standaard over hele groeiseizoenen.

Deze benadering biedt onder andere mogelijkheden om oppervlaktes met grotere droogteschade die wordt veroorzaakt door bijvoorbeeld grondwateronttrekkingen, te lokaliseren. De afname van verdamping en gewasgroei kunnen worden vergeleken met modelmatig bepaalde waarden. Dit kan aanleiding geven om, afhankelijk van de situatie, een onderliggend hydrologisch model aan te passen of in het model SWAP gehanteerde bodemkarakteristieken aan te passen. Met deze op de methodiek van de commissie voor de vaststelling van droogteschade aanvullende techniek kan een toename van droogteschade door grondwateronttrekking mogelijk nauwkeuriger worden vastgesteld.

De ACSG is voornemens om in samenhang

met de bovengenoemde praktijkproef die wordt uitgevoerd als onderdeel van de introductie van SWAP voor de vaststelling van landbouwschade, ervaring op te doen met de door prof. Bastiaanssen ontwikkelde techniek.

zakking van bebouwing en verhard oppervlak

De commissie heeft zich in de verslagperiode nader georiënteerd op de mogelijkheden van radarinterferometrie bij het in de tijd volgen van de zakking van gebouwen en verharde oppervlakken.

De techniek komt er op neer dat een satelliet die op een hoogte van ca. 800 km rond de aarde cirkelt, een kortgolvig radarsignaal uitzendt en de fase vaststelt van het door het object teruggekaatst signaal. Deze wordt vergeleken met de fase van een signaal dat wordt teruggekaatst door een object waarvan vaststaat dat het niet zakt. Als het te onderzoeken object zakt, zal bij herhaling van de metingen de fase van het hierdoor teruggekaatste signaal ten opzichte van het signaal dat het 'vaste' object terugkaatst, geleidelijk veranderen.

Bij voldoende waarnemingen kan een zakking met een nauwkeurigheid van millimeters per jaar worden vastgesteld. De ACSG wil in samenwerking met prof. Hanssen van de TU Delft zich oriënteren op de mogelijkheden van toepassing van deze techniek bij onderzoek naar schade aan bebouwing en infrastructuur als gevolg van onder andere tijdelijke bronbemalingen.

Gebouwschade door aanbrengen of verwijderen damwanden

Naar aanleiding van een door de CDG uitgebracht advies over gebouwschade heeft één van de partijen gesteld dat de commissie schade aan bebouwing die mogelijk is veroorzaakt door het aanbrengen en/of het verwijderen van een damwand deel behoort uit te maken van het onderzoek door de commissie. Dit omdat een damwand zou dienen als voorziening om het effect van een bronbemaling op de grondwaterstand of stijghoogte beperken waarmee de damwand zou kunnen worden beschouwd als onderdeel van hydrologische ingreep.

Bronbemalingen zijn grondwateronttrekkingen van beperkte duur. Ze worden toegepast om 'in den droge' te kunnen werken in een bouwput bij het aanbrengen van bijvoorbeeld een kunstwerk zoals een duiker of voor de bouw van een parkeerkelder onder een te bouwen woningen- of winkelcomplex. In bebouwd gebied wordt de bouwput vaak voorzien van een damwand. Een damwand heeft als voordeel dat er voor het graven van een bouwput minder grond afgegraven hoeft te worden en dat de bouwput minder ruimte inneemt. Door de waterkerende werking van de damwand kan, afhankelijk van de diepte van de damwand en van de geohydrologische omstandigheden, ook de hoeveelheid te onttrekken grondwater beperkt blijven om de bouwput droog te kunnen houden. Naast deze uitvoeringstechnische voordelen kan de damwand ook gezien worden als een maatregel om schade aan nabijgelegen woningen en constructies te voorkomen dan wel te beperken, omdat de grondwaterstand buiten de bouwput niet of in mindere mate wordt verlaagd dan het geval zou zijn bij bemaling van een bouwput zonder damwanden.

Het in- of uittrillen van een damwand kan echter schade aan woningen en constructies toebrengen. In principe is het niet de bedoeling dat een maatregel die wordt genomen om schade te voorkomen of te beperken, zelf 'vervangende' schade veroorzaakt. Deze problematiek is onderwerp van discussie geweest binnen de commissie. Gelet op de uitvoeringstechnische voordelen van een damwand, is niet met zekerheid te zeggen dat de damwand alleen is aangebracht om het effect op de grondwaterstand te beperken. De commissie acht het niet haar taak deze eventuele schade in haar onderzoek te betrekken. Dit neemt niet weg dat, indien uit het onderzoek blijkt dat als zij een relatie tussen de schade aan bebouwing en het aanbrengen en/of verwijderen van de damwand vermoedt, zij in haar advies hierop attendeert. Het kan de conclusie versterken dat in het geval een bronbemaling de schade niet heeft veroorzaakt, het van belang is om de schade in verband te brengen met andere vermoedelijke oorzaken.

Voor- en naopname gebouwen en omgeving

Bij onderzoeken van de commissie naar schade die zou zijn veroorzaakt door bronbemalingen, is de commissie ten eerste gebaat bij resultaten van hoogtemetingen aan gebouwen of maaiveld en van grondwaterstandsmetingen van vóór, tijdens en ná de periode waarin de bronbemaling in bedrijf is geweest. Hetzelfde geldt voor bouwkundige en/of fotografische opnamen. De commissie raadt daarom sterk aan om, voorafgaand aan de geplande bouwactiviteit, een op de situatie toegesneden meetnet te ontwerpen en in te richten. De commissie constateert dat het bevoegd gezag – voor bronbemalingen is dit sinds het van kracht worden van de Waterwet eind 2009 de waterbeheerder - hier bij het verlenen van vergunningen niet altijd even alert op is. Ook ervaart de commissie dat in situaties waarin de vergunning hieraan wel adequate voorwaarden verbindt, achteraf blijkt dat op grond van de vergunning te verwachten meetresultaten om uiteenlopende redenen niet beschikbaar blijken te zijn. Een bronbemaling is meestal slechts gedurende een aantal weken of maanden in bedrijf. Tijdens zulk een korte periode zijn vaak geen andere kunstmatige invloeden aanwezig die verandering van de grondwaterstand veroorzaken. Een goede vooropname van gebouwen en omgeving, gevolgd door een goede naopname, zijn met name belangrijk voor het bepalen van de causaliteit tussen de vermeende schade en de bronbemaling. De commissie hecht veel waarde aan dergelijke opnamen. Grondwaterstandsmetingen zijn belangrijk om te weten hoe ver de invloed van de bronbemaling op de grondwaterstand reikt.

De commissie pleit dan ook voor de installatie van een op de situatie toegesneden meetnet waarmee gegevens worden ingewonnen die haar een goede indruk verschaffen van de effecten van de bronbemaling. Zij kan adviseren bij de inrichting en het waarnemen van dergelijke meetnetten

4. Overzicht afgehandelde en in behandeling zijnde verzoeken om onderzoek

Bijlage 2 geeft een overzicht van de verzoeken om onderzoek die de ACSG in 2010 en 2011 in behandeling heeft. Deze lijst bevat ook de projecten die zijn afgehandeld in 2010 en 2011. De locaties van de betreffende projecten zijn in bijlage 3 op kaart weergegeven.

In 2010 en 2011 had de ACSG 26 projecten in behandeling, waarvan 7 nieuwe. Daarnaast zijn er 9 projecten afgehandeld in 2010 en

2011. De afgehandelde verzoeken worden in hoofdstuk 5 toegelicht. Daarna komen in hoofdstuk 6 de verzoeken die op 31 december 2011 nog in behandeling waren, aan de orde.

In 2010 en 2011 zijn vier hoorzittingen gehouden, drie voor projecten in Gelderland waarbij sprake is van schade aan bebouwing of verhard terrein, en één voor her project Weerselo (landbouwschade) in Overijssel.

Overzicht afgehandelde en binnengekomen projecten in 2010 en 2011

Type schade	In behandeling op 31 december 2009	Binnengekomen in 2010 en 2011	Afgehandeld in 2010 en 2011	In behandeling op 1 januari 2012
Landbouw	10	2	2	10
Gebouw/terrein	8	2	6	4
Bos/natuur	1	2	1	2
Wateroverlast	0	1	0	1
Totaal	19	7	9	17

5. Afgehandelde verzoeken om onderzoek

Dit hoofdstuk behandelt de projecten die in 2010 en 2011 zijn afgehandeld. Tevens komen nagekomen verzoeken om onderzoek van al eerder afgehandelde projecten in dit hoofdstuk aan de orde.

GELDERLAND

Arnhem (05.021 – 2)

De gemeente Arnhem ontwikkelt aan de zuidwestkant van haar gemeente de woningbouwlocatie Schuytgraaf. De provincie Gelderland heeft op 19 november 2008 een verzoek om onderzoek toegezonden. Het verzoek heeft betrekking op schade aan een schuur, welke zou zijn veroorzaakt door de bronbemalingen in het kader van de realisatie van de woningbouw. Door verzakking van de spanten zijn gevelplaten bol gaan staan en moet de deur opnieuw gesteld worden.

Op 5 januari 2010 heeft de commissie advies uitgebracht. In haar advies komt de commissie tot de bevinding dat de niet onderheide schuur aan verschillen in zakking onderhevig is als gevolg van (1) het eigen gewicht, (2) de belasting met tractoren en (3) de verlaging van de grondwaterstand door de bronbemalingen. De commissie heeft geconcludeerd dat de eerste oorzaken grond geven voor een eigen aandeel in de schade van 85%. Een aandeel van 15% komt voor vergoeding door GEM Schuytgraaf Beheer BV in aanmerking.

Belanghebbende heeft bedenkingen ingediend tegen het advies en deze toegelicht tijdens de zitting op 11 maart 2010. Naar de mening van belanghebbende heeft GEM Schuytgraaf Beheer BV pas in een laat stadium gemeenten. De schade was al opgetreden. Daarnaast betwist hij het eigen aandeel van 85%. Vanwege de lichte constructie hoefde de schuur niet onderheid te worden. In haar antwoord d.d. 3 mei 2010 heeft de commissie belanghebbende meegedeeld voldoende gegevens te hebben voor haar conclusie. De commissie handhaaft dan ook haar advies van 5 januari 2010

**Tiel
(05.023)**

Op 18 augustus 2008 heeft de commissie een verzoek ontvangen van het bewonerscomité Dr. Kuypersstraat en Dr. Bosstraat in Tiel. De belanghebbende zouden schade hebben ondervonden aan hun woningen als gevolg van een in 2007/2008 uitgevoerde bronbemaling aan de Stationsweg in Tiel, in opdracht van de Bon Groep. Op 5 november 2009 is advies uitgebracht aan partijen. In haar advies concludeert de commissie dat het haar onaannemelijk voorkomt dat er een causaal verband bestaat tussen de bronbemaling en de scheurvorming. De invloed van de bronbemaling op de grondwaterstand manifesteert zich in het op enkele meters onder het maaiveld voorkomende zandpakket. De commissie heeft nog wel gewezen op de mogelijkheid dat schade zou kunnen zijn opgetreden door trillingen in direct aan de bouwput grenzende woningen.

Door het bewonerscomité zijn bedenkingen ingediend en toegelicht in een zitting, gehouden op 12 maart 2010. Ook de Bon Groep was vertegenwoordigd. Volgens het bewonerscomité zijn er meer gegevens beschikbaar dan gebruikt voor het advies. Het bewonerscomité is voorts van mening dat het in- en uittrillen van de damwand onderdeel is van de bronbemaling.

Na ontvangst van toezegde informatie en aanvullend lokaal onderzoek door Alterra naar de bodemgesteldheid ter plaatse van de woningen, heeft de commissie op 1 december 2011 haar eindadvies uitgebracht. In het aanvullende onderzoek ziet de commissie een bevestiging dat het haar onaannemelijk voorkomt dat er een causaal verband bestaat tussen de bronbemaling en de scheurvorming. Omdat de bronbemaling niet als oorzaak kan worden aangewezen, gaat, naar de mening van de commissie, de aanwijzing uit naar het aanbrengen en verwijderen van de damwanden als oorzaak. In haar advies heeft de commissie enkele elementen aangedragen, die richting kunnen geven aan partijen om de schade onderling te regelen. Een uitwerking van de schade behoort niet tot de taak van de commissie.

**Culemborg
(05.024 – 1, 2
en 3)**

Op 2 oktober 2008, 11 maart 2009 en 18 november 2009 heeft de commissie verzoeken om onderzoek ontvangen naar vermeende schade aan buitenterreinen. De schade in de vorm van verzakking zou een gevolg zijn van de bronbemaling ten behoeve van de nieuwbouw van een distributiecentrum van de Aldi in de nabije omgeving.

Op 4 maart 2010 heeft de commissie advies uitgebracht met betrekking tot twee belanghebbenden. Op basis van een analyse van beschikbare gegevens is de commissie van mening dat er een causaal verband is tussen de bronbemaling in opdracht van Van Wijnen BV in 2008 en een deel van de waargenomen schade aan de buitenterreinen van de bedrijven van beide belanghebbenden.

Namens één belanghebbende heeft advocaat mr. C.J.M. van Veenendaal, na raadpleging van een deskundige, op 12 juli 2010 bedenkingen ingediend. De geraadpleegde deskundige, betwist op diverse onderdelen de analyse van de commissie. JPR advocaten heeft, namens Van Wijnen, bedenkingen ingediend. De bedenkingen betreffen het ontbreken van een specificatie van werkzaamheden, invloed van eerdere grondwerkzaamheden en de invloed van overige werkzaamheden op het bouwterrein. Op 7 oktober 2010 hebben partijen hun bedenkingen toegelicht in een zitting.

Op 5 januari 2011 heeft de commissie advies uitgebracht. Onder weerlegging van de bedenkingen, heeft de commissie geconcludeerd geen aanleiding te zien om haar advies te wijzigen.

Op 9 juli 2010 heeft de commissie advies uitgebracht aan de derde belanghebbende. De commissie heeft in haar advies geconcludeerd dat er geen causaal verband is tussen de bronbemaling en de vermeende schade (verzakking buitenterrein) door Van Wijnen BV in 2008. De freatische grondwaterstand en de stijghoogte zijn niet verlaagd door de bronbemaling.

Door partijen zijn geen bedenkingen tegen het advies in gebracht

Hengelo (05.025)

Op 30 maart 2010 heeft de CDG advies uitgebracht inzake schade aan een landgoed als gevolg van de drinkwaterwinning 't Klooster bij Hengelo (Gelderland). Op basis van de resultaten van het onderzoek komt de commissie tot de conclusie dat als gevolg van de grondwateronttrekking op het landgoed schade is en wordt geleden in de vorm van vermindering van houtbijgroei.

Tegen dit advies zijn geen bedenkingen ingediend door partijen. Het advies wordt daarmee geacht te zijn aanvaard. De taak van de commissie is hiermee beëindigd.

UTRECHT

Woudenberg (06.004 - 3)

Wat betreft het derde verzoek om onderzoek naar landbouwschade door de drinkwaterwinning Woudenberg heeft de CDG op 18 februari 2010 haar advies uitgebracht aan partijen. Er zijn geen bedenkingen tegen het advies ontvangen. Hiermee wordt het advies geacht te zijn aanvaard. De taak van de commissie met betrekking tot dit verzoek om onderzoek is hiermee beëindigd.

ZUID-HOLLAND

Voorschoten (08.017)

Op 28 oktober 2008 ontving de CDG van de provincie Zuid-Holland het verzoek om een onderzoek in te stellen naar vermeende schade aan een woonhuis aan het John F. Kennedyplantsoen in Voorschoten. De schade bestaat uit enkele scheuren en zou zijn veroorzaakt door een bronbemaling ten behoeve van de bouw van het appartementencomplex Garden Village achter de woning door Van Hoogevest Bouw. De eigenaar van deze woning is niet ingegaan op een voorstel voor een schaderegeling dat is gedaan door ITS International Loss Adjusters & Surveyors (ITS), een door de aansprakelijkheidsverzekeraar van Van Hoogevest Bouw ingeschakeld expertisebureau. ITS kwam met dit voorstel na de constatering dat bij de in opdracht van de projectontwikkelaar verrichte eindopname in de voorgevel van de woning scheuren bleken voor te komen die in de vooropname niet waren geconstateerd.

De commissie vindt het op grond van de door haar uitgevoerde analyse van de bodemkundige en hydrologische gegevens aannemelijk dat de tijdens de bouw van het appartementencomplex actieve bronbemaling een tijdelijke grondwaterstandsverlaging van circa 50 cm ter plaatse van de woning heeft veroorzaakt. In de woning waren voorafgaand aan de bouw van Garden Village meetbouten aangebracht om eventuele zakkingen van de woning, die op korte palen op stuit op de zandondergrond is onderheid, te kunnen vaststellen. De hieraan verrichte hoogtemetingen hebben geen significante (verschil)zakking uitgewezen.

De commissie heeft met de analyse van de feitelijke gegevens de causaliteit tussen de scheurvorming en de grondwateronttrekking in technische zin niet kunnen vaststellen.

De commissie heeft in haar advies het verschil tussen vooropname en eindopname, dat duidt op causaliteit, de doorslag laten geven en partijen geadviseerd te komen tot een schadevergoeding zoals geadviseerd door ITS. De commissie onderschrijft de door ITS geraamde kosten voor het herstel van de scheuren.

De commissie heeft haar advies in september 2010 uitgebracht aan de eigenaar van de woning en aan de curator van het inmiddels failliet verklaarde Van Hoogevest Bouw. Geen van beide partijen heeft naar aanleiding van het advies bedenkingen ingediend, waarna de commissie haar taak betreffende dit onderzoek op 11 oktober 2010 heeft beëindigd.

Rotterdam-IJsselmonde (08.018)

Op 3 februari 2009 heeft de commissie een tweetal verzoeken om onderzoek ontvangen. De verzoeken hebben betrekking op vermeende schade aan de tuinen van belanghebbenden. De schade wordt toegeschreven aan een bronbemaling die is ingericht ten behoeve van de aanleg van het gebouwencomplex 'Centrum Hart' in IJsselmonde. Op 9 juli 2010 is een oriënterend bezoek gebracht aan beide belanghebbenden. Tijdens dit bezoek was ook een derde belanghebbende aanwezig met vergelijkbare schade aan zijn tuin. In overleg met de provincie is besloten ook deze derde belanghebbende in het onderzoek te betrekken.

Op 8 april 2011 heeft de commissie advies uitgebracht. In het advies concludeert de commissie dat in voldoende mate is aangetoond dat er een causaal verband aanwezig is tussen de litigieuze bronbemaling en de beweerdelijk geleden schade. Het causaal verband strekt tot een aandeel van 75% in de totale kosten van herstel van bestrating en tuin.

Door één belanghebbende is een bedenking tegen het advies ingediend. Een zitting werd niet verlangd. Met een aanpassing van het schadebedrag zijn partijen akkoord gegaan.

Op 17 mei 2011 heeft de commissie de drie belanghebbenden bericht dat de taak van de commissie betreffende hun verzoek om onderzoek is beëindigd.

Noordeloos (08.019)

Op 29 december 2009 heeft de commissie een brief ontvangen van een belanghebbende waarin de commissie verzocht wordt om een nieuw onderzoek in te stellen naar de schade aan zijn woning. Dit informele verzoek is met de provincie kortgesloten en geaccepteerd als een formeel verzoek om onderzoek.

Op 18 februari 2006 heeft deze belanghebbende een verzoek ingediend bij de Commissie Gebouwschade Alblasterwaard en Vijfheerenlanden (CGAV). De CGAV heeft met haar advies van 24 oktober 2006 laten weten dat de grondwaterwinning te Langerak van Oasen niet de oorzaak kan zijn van de vermeende schade. Ook de neerwaartse peilbijstellingen in het poldergebied Noordeloos kunnen niet als oorzaak worden aangemerkt. De droge periode in 2003 is de oorzaak van de opgetreden schade. Na behandeling van de ingediende bedenkingen heeft de CGAV op 9 november 2007 belanghebbende meegedeeld het oorspronkelijke advies te handhaven.

De CDG/ACSG heeft onderzoek gedaan voor zover sprake is van veranderingen in de grondwaterstand sinds het uitbrengen van het advies door de CGAV. Uit meetreeksen blijkt dat de freatische grondwaterstand en stijghoogte tussen 2006 en 2009 niet lager hebben gestaan dan in de extreem droge periode in 2003. Er zijn geen veranderingen waarneembaar die in verband zijn te brengen met de toename in onttrokken hoeveelheden. Periodiek is een lage freatische grondwaterstand zichtbaar (2004, 2006 en 2008). Dit is in lijn met de periodiek lagere grondwaterstanden vóór 2006 zoals de droge zomer in 2003. Op 20 mei 2010 heeft de commissie deze conclusie aan belanghebbende bericht. Belanghebbende heeft hiertegen bedenkingen ingediend. De bedenkingen geven voor de commissie geen aanleiding haar advies te wijzigen. Op 9 november 2010 heeft de commissie belanghebbende bericht dat de taak van de commissie inzake zijn verzoek om onderzoek is beëindigd.

ZEELAND

Kapelle (09.006)

In 2007 is er in opdracht van Delta Pipe BV een gasleiding aangelegd door Zuid-Beveland. Deze kruist de A58 nabij het bedrijventerrein Smokkelhoek in Kapelle. Bij de aanleg van deze kruising is tijdelijk grondwater onttrokken. Deze onttrekking lijkt schade te hebben veroorzaakt aan met name verhard terrein en vloeren van diverse panden op het aangrenzende bedrijventerrein. Voor de meeste van deze panden heeft de onttrekker een regeling voor het vergoeden van de schade met de eigenaren weten te treffen. Voor een eigenaar van drie panden op het bedrijventerrein is een dergelijke schaderegeling niet tot stand gekomen. Namens deze eigenaar heeft een advocatenkantoor de provincie Zeeland verzocht een onderzoek conform artikel 37 van de Grondwaterwet in te laten stellen. De provincie heeft de commissie op 25 september 2008 verzocht dit onderzoek uit te voeren.

De commissie heeft vastgesteld dat de verharding in en nabij de drie panden is verzakt. De panden zelf zijn gefundeerd op betonnen palen en zijn niet verzakt. De tijdelijke onttrekking was gestart in een open bouwput. Om deze droog te houden, moest meer grondwater worden onttrokken dan eerst was berekend. Dit vormde aanleiding om de onttrekking tijdens de

zomerperiode te stoppen en voort te zetten nadat er damwanden om de bouwput waren aangebracht. Na analyse van waarnemingen in enkele peilbuizen, die in verband met de onttrekking op het bedrijventerrein waren geïnstalleerd, concludeerde de commissie dat ter plaatse van één van de panden, gelegen op een afstand van 300 m tot de onttrekking, tijdens de periode van open bemaling de stijghoogte met 47 cm was verlaagd. Bij beide andere panden op een afstand van 600 à 700 m concludeert de commissie op grond van dezelfde analyse dat een verlaging van de stijghoogte daar verwaarloosbaar klein is geweest.

Voor het maaiveld bij het pand dat binnen het invloedsgebied van de onttrekking ligt, heeft de commissie een zakking van ca. 3,5 cm berekend. Dit stemt goed overeen met de waargenomen zakking van ca. 3,0 cm. De commissie constateert dat deze zakking daarom geheel aan de onttrekking moet worden toegeschreven. Van de bij beide andere panden waargenomen zakking vermoedt de commissie dat deze is veroorzaakt door het daar voorkomen van dikkere veenlagen in combinatie met de aangebrachte ophoging en geen relatie heeft met de bemaling. De commissie heeft dit niet nader onderzocht.

In opdracht van de commissie heeft Grontmij de herstellkosten voor vloeren en verhardingen geraamd bij het pand waar de tijdelijke onttrekking geleid heeft tot zakking. De commissie heeft geadviseerd de door Grontmij geraamde kosten voor vergoeding in aanmerking te laten komen. De commissie heeft haar advies in januari 2011 verzonden aan partijen.

Delta Pipe BV heeft in februari 2011 ingestemd met het advies. De advocaat van de eigenaar van de drie panden heeft in februari 2011 bedenkingen ingediend tegen het advies. Essentie hiervan is dat wordt gesteld dat, gegeven de onzekerheden, de conclusie niet kan worden gerechtvaardigd dat twee van de drie beschouwde panden buiten het invloedsgebied van de tijdelijke onttrekking liggen. Om dit nader te onderzoeken, heeft de advocaat de TU Delft ingeschakeld. In haar rapportage schaarde de TU Delft zich achter de conclusie van de commissie dat de onttrekking bij twee van de drie panden niet tot zakking heeft geleid. Wel plaatst de TU Delft enkele kanttekeningen bij het ten behoeve van de onttrekking ingerichte grondwaterstandsmeetnet en de wijze waarop destijds is gereageerd op het overschrijden van de in de vergunning toegestane hoeveelheid te onttrekken grondwater. Deze kanttekeningen hebben geen betrekking op het advies van de commissie.

De ingediende bedenkingen en de bevindingen van de TU Delft vormden voor de commissie geen aanleiding om het uitgebrachte advies te herzien. De commissie heeft dit op 28 juni 2011 meegedeeld aan partijen, waarmee haar taak inzake het betreffende onderzoek was beëindigd.

NOORD-BRABANT

Boxmeer (10.027 – 1 t/m 5)

In oktober 2006 ontving de CDG het verzoek om de landbouwschade per bedrijf te berekenen als gevolg van de drinkwaterwinning Boxmeer volgens de overeenkomst “Uitgangspunten berekening schade Boxmeer, d.d. 13 april 2005”. De CDG heeft hierover op 28 oktober 2009 advies uitgebracht. Tegen het advies zijn bedenkingen ontvangen van de advocaat namens de verenigde landbouwers. Per brief van 24 november 2009 ontving de commissie het eerste deel van de bedenkingen, met tevens een verzoek om verlenging van de bedenkingentermijn met 4 weken. De CDG heeft dit verzoek gehonoreerd. Per brief van 31 december 2009 ontving de commissie het tweede deel van de bedenkingen. De bedenkingen bestaan uit 5 onderdelen:

- Een correctie op de beschreven chronologie van de activiteiten met betrekking tot de landbouwschade;
- Bedenkingen met betrekking tot het modelonderzoek, uitgevoerd door Tauw;
- Bedenkingen met betrekking tot de berekening van de opbrengst- en gewasschade;
- Bedenkingen met betrekking tot de wettelijke rente en de ingangsdatum van schadevergoeding;
- Correcties op het grondgebruik.

Naar aanleiding van een deel van de ontvangen correcties op het grondgebruik heeft de commissie voor die bedrijven een nieuwe schadeberekening uitgevoerd. De overige bedenkingen hebben niet geleid tot een aanpassing van het advies. Dit heeft de CDG op 19 maart 2010 aan partijen bericht. De taak van de commissie is hiermee beëindigd.

6. In behandeling zijnde verzoeken om onderzoek

De projecten die aan het einde van de verslagperiode nog in behandeling zijn, worden in dit hoofdstuk belicht.

FRIESLAND

Terwisscha (02.003 – 1 t/m 5)

De provincie Friesland heeft in 2004 en 2005 aan de CDG verzocht een onderzoek in te stellen nadat in totaal 52 belanghebbenden hiertoe een verzoek hadden ingediend. De verzoeken betreffen zowel herziening van de bestaande schaderegeling als nieuwe verzoeken om onderzoek. In het jaarverslag 2009 heeft de CDG beschreven dat de landbouw en de grondwateronttrekker, Vitens, het na diverse onderzoeken en bemiddelingspogingen niet eens zijn geworden over het door de CDG afgeleide, voor de schadeberekening te hanteren verlagingenpatroon en evenmin over de bijdrage van de 'achtergrondverdroging' aan de rondom de winning Terwisscha opgetreden grondwaterstandsverlagingen.

Om de impasse te doorbreken, hebben Vitens en landbouw onder regie van de provincie Friesland in oktober 2009 besloten de vaststelling van de schade door de drinkwaterwinning Terwisscha te onderwerpen aan arbitrage. Alleen Vitens en de landbouw zijn partijen in de arbitrage; zij hebben de arbitrageovereenkomst eind december 2009 getekend. Dit betekent dat de ACSG voor het project Terwisscha geen advies meer zal opstellen. Wel is voorzien in een bijdrage van de ACSG aan de arbitrage die inhoudt dat ze de jaarlijkse schade op perceelsniveau berekent op basis van het verlagingenpatroon dat de Arbitragecommissie vaststelt. De Arbitragecommissie gebruikt de rekenresultaten van de ACSG om een uitspraak te doen over de totale door de winning veroorzaakte droogteschade op bedrijfsniveau, inclusief een rentevergoeding, vast te stellen op basis van door de Arbitragecommissie vast te stellen berekeningsgrondslag. Overeengekomen is dat de ACSG bij de berekening van de schade op perceelsniveau de bij haar gebruikelijke rekenmethode toepast. Dit vereist dat er van alle percelen die zijn betrokken in de arbitrage een gedetailleerde bodem- en grondwaterstandskaart beschikbaar moet zijn. Sinds de start van de arbitrage, eind 2009, overleggen Arbitragecommissie en ACSG periodiek met elkaar om te komen tot een goede afstemming tussen de werkzaamheden van beide commissies.

Om beter zicht te krijgen op het verlagingenpatroon, heeft de ACSG op verzoek van de Arbitragecommissie als eerste stap in de kartering van alle percelen waarop de arbitrage van toepassing is, begin 2010 aan Alterra verzocht een kartering van bodem en grondwaterstanden uit te voeren in drie raaien met steeds een totale lengte van 14 km over de winning. Het winterweer leidde tot een circa twee maanden vertraagde start van het veldwerk; toch lukte het Alterra de resultaten van de raaienkartering tegen de zomer van 2010 beschikbaar te stellen.

Oorspronkelijk was het de bedoeling dat de Arbitragecommissie op basis van verzamelde literatuur en de resultaten van de raaienkartering medio 2010 het verlagingenpatroon van de winning zou vaststellen. Daar is ze niet in geslaagd, vooral omdat ze het bij nader inzien noodzakelijk achtte om voor de vaststelling van het verlagingenpatroon te beschikken over de resultaten van de vlakdekkende kartering. Tevens wilde de Arbitragecommissie beschikken over de resultaten van een gerichte grondwaterstandsopname als indicatie voor de hydrologische omstandigheden in het gebied onder condities die min of meer representatief zijn voor omstandigheden ten tijde van het optreden van de gemiddelde laagste grondwaterstand (GLG). Alterra heeft deze opname aan het einde van het uitzonderlijk droge voorjaar van 2011 verricht.

Bij de start van de arbitrage was het de intentie deze nog in 2010 tot een afronding te laten komen. Om dit te kunnen realiseren, was het noodzakelijk nog in het najaar van 2010 te kunnen beschikken over de resultaten van de vlakdekkende kartering. Dat bleek naderhand niet realiseerbaar, onder andere omdat de te karteren oppervlakte van 1700 ha, afgeleid uit de in 2004 en 2005 ingediende verzoeken om onderzoek, onjuist bleek en naderhand 2450 ha bleek te bedragen.

De Stichting Herziening Droogteschaderegeling Terwisscha, waarin de landbouwers zich hebben verenigd, stelt dat de opgetreden vertraging een extra schadepost betekent, vooral omdat er over een langere periode juridische bijstand moet worden ingehuurd. De stichting heeft alleen de ACSG voor deze vermeende extra kosten aansprakelijk gesteld. Omdat de ACSG geen rechtspersoon is, handelt de provincie Noord-Brabant als coördinerende provincie voor de ACSG deze aansprakelijkheidsstelling af. Dit zal waarschijnlijk in 2012 tot een uitspraak leiden.

De Arbitragecommissie heeft vastgesteld dat de winning Terwisscha in het jaar waarin het meeste grondwater is onttrokken in het watervoerend pakket op een afstand van 4,6 km van de winning onder GLG-omstandigheden een stijghoogteverlaging van 5 cm teweegbrengt. Alle percelen binnen deze afstand waarvoor bij de Stichting aangesloten leden schade als gevolg van de winning claimen, zijn gekarteerd.

Alterra heeft resultaten van de bodem- en grondwaterkartering van alle percelen met een gezamenlijke oppervlakte van ca. 2450 ha in het derde kwartaal van 2011 opgeleverd, waarna de Arbitragecommissie eind 2011 het verlagingenpatroon van de winning Terwisscha en de achtergrondverdroging in het gebied ten behoeve van de berekening van de jaarlijkse schade op perceelsniveau heeft aangeleverd aan de ACSG.

Noord-Bergum (02.004 - 1 en 2)

In december 2004 en januari 2005 heeft de commissie een verzoek ontvangen van een groot aantal landbouwers. Het verzoek betreft schade aan het gewas als gevolg van de grondwateronttrekking te Noord-Bergum. Het gaat hierbij om een aanpassing van de bestaande schaderegeling vanwege de sterke afname van de grondwateronttrekking.

Voor de aanpassing van de schaderegeling is een werkgroep Waterwinning Noord-Bergum gevormd. Vanuit de werkgroep is hydrologisch onderzoek geïnitieerd door gebruik te maken van modelonderzoek dat TNO uitvoert

voor Noord-Nederland. Het bleek wenselijk om het model nader in te zoomen voor de situatie Noord-Bergum. De werkgroep is al enige jaren met (locaal) onderzoek bezig geweest. Op eigen verzoek heeft het secretariaat van de commissie in 2010 aan het reguliere overleg deelgenomen. Op 22 oktober 2010 is in dit kader het eerste overleg geweest. De rapportage van Tauw lag ter bespreking voor. Besloten is tot het uitvoeren van een gevoeligheidsanalyse door Tauw en het formuleren van uitgangspunten door het secretariaat als basis voor de aanpassing van de schaderegeling. Na enkele overleggen over het verlagingenpatroon, heeft Tauw in augustus 2011 het definitieve verlagingenpatroon opgeleverd.

Na afronding van het hydrologisch onderzoek is Alterra gevraagd om het invloedsgebied bodemkundig-waterhuishoudkundig in kaart te brengen. Besloten is de gebiedskartering te laten voorafgaan door een raaienkartering met bijplaatsing van peilbuizen. De metingen in de peilbuizen kunnen de gebiedskartering ondersteunen en ter verificatie van het verlagingenpatroon dienen. In november 2011 is opdracht aan Alterra verleend tot uitvoering van de raaienkartering.

OVERIJSEL

Weerselo (Lemselo) (04.020 - 1)

Op 12 mei 2010 heeft de CDG haar advies uitgebracht aan partijen. Het advies betreft een herziening van de oude schaderegeling die dateert uit de jaren '70. Daarin komt zij tot de conclusie, dat 98 landbouwers wel schade, en 12 landbouwers geen schade ondervinden van de winning te Weerselo. De werkgroep Weerselo heeft vervolgens verzocht om een verlenging van de bedenkingentermijn tot 28 augustus 2010. Op 8 juli 2010 heeft het secretariaat van de CDG op verzoek van de werkgroep een toelichting gegeven op het uitgevoerde onderzoek aan alle landbouwers in het schadegebied. De CDG heeft bedenkingen ontvangen van Vitens, van LTO Noord en van enkele individuele landbouwers. Eén landbouwer heeft verzocht zijn bedenkingen te mogen toelichten in een zitting. Deze is gehouden op 18 november 2010. Op de hoorzitting was tevens Vitens – als tegenpartij – aanwezig.

De commissie heeft in de ingebrachte bedenkingen aanleiding gezien om het normbedrag voor graslandbedrijven tegen het licht te houden. Uit die beschouwing heeft de commissie geconcludeerd om vanaf 2011 het normbedrag voor graslandbedrijven te baseren op krachtvoerprijzen. Hiermee sluit zij aan bij de berekeningswijze voor vergoedingen in het agrarisch natuurbeheer. Voor een uitgebreide beschrijving van de aanpassing van het normbedrag wordt verwezen naar hoofdstuk 3.

De behandeling van de overige bedenkingen is eind 2011 nagenoeg afgerond. De commissie heeft inmiddels haar nader advies begin januari 2012 aan partijen verzonden.

**Manderveen
(04.022 - 1)**

Op 15 juni 2009 heeft LTO Noord, via de provincie, een verzoek om onderzoek ingediend. Het verzoek is gedaan namens een groot aantal landbouwers en betreft het aanpassen van de bestaande schaderegeling. In het kader van de aanpassing is regulier overleg met de werkgroep droogteschaderegeling Mander. In de verslagjaren is het overleg voortgezet. De door het secretariaat geformuleerde uitgangspunten voor de aanpassing van de schaderegeling zijn in 2010 in meer definitieve vorm geaccepteerd. Met betrekking tot de geldelijke waardering van één procent opbrengstverandering en de wijze waarop de bodemkartering wordt verricht, is door externe deskundigen in het overleg een toelichting gegeven.

In juli 2010 is opdracht verleend aan Alterra om het invloedsgebied (gewijzigd door gewijzigde onttrekkingslocatie) te verkennen middels enkele raaien peilbuizen, voorafgaand aan de gebiedskartering. Deze fase is wenselijk geacht om zicht te krijgen op de freatische grondwaterstand en om het invloedsgebied richting de stuwwal mogelijk nader te kunnen afbakenen. In februari 2011 is opdracht verleend aan Alterra tot uitvoering van de bodemkartering in het afgebakende invloedsgebied. De oplevering is voorzien in maart/april 2012.

**Holten
(04.023 - 1)**

Voor de herziening van de schaderegeling te Holten is afgesproken, dat de ACSG eerst uitgangspunten opstelt om deze met partijen in de werkgroep te bespreken. Het secretariaat heeft helaas nog onvoldoende tijd kunnen vrijmaken om aan dit project te kunnen werken.

**Ommen
(Witharen)
(04.024 -1)**

Op 16 februari 2007 heeft LTO Noord, namens een groot aantal belanghebbenden, een verzoek om onderzoek ingediend. Het verzoek heeft betrekking op een continuering/herziening van de bestaande schaderegeling, welke liep tot en met 1993. Sinds 1993 is sprake van wateraanvoer, waardoor de invloed van de grondwateronttrekking op de grondwaterstand wordt gecompenseerd. Uit een evaluatie in 2007 is gebleken dat de compensatie niet volledig is. Er is sprake van een restverlaging. Daarnaast is de onttrekking sinds 2005 toegenomen van 2,4 naar 5,0 miljoen m³ per jaar.

Op 21 november 2011 heeft de commissie advies uitgebracht. De resultaten van het overleg met de werkgroep droogteschaderegeling Ommen (Witharen), van het uitgevoerde onderzoek en de wijze van berekening van de opbrengstverandering vanaf 1993 zijn weergegeven in het rapport "Schadeonderzoek grondwateronttrekking Ommen (Witharen)", oktober 2011. Belanghebbenden hebben het rapport en de berekening van de opbrengstverandering toegezonden gekregen.

**Losser
(04.025)**

Op 15 augustus 2010 heeft de CDG een verzoek om onderzoek ontvangen van de eigenaar van het landgoed "Haagse Bos" te Enschede, betreffende mogelijke droogteschade veroorzaakt door de grondwateronttrekking op pompstation Losser. De commissie heeft een start gemaakt met het onderzoek.

GELDERLAND

Arnhem (05.021 - 3)

Op 29 april 2009 heeft de commissie een verzoek om onderzoek ontvangen. Dit in verband met vermeende schade, welke zou zijn veroorzaakt door de bronbemalingen in het kader van de realisatie van de woningbouw op de bouwlocatie Schuytgraaf, ten zuidwesten van de gemeente Arnhem. De schade betreft een woonboerderij. Als gevolg van de bronbemalingen zou ernstige scheurvorming zijn ontstaan in binnen- en buitenmuren.

Op 11 januari 2011 heeft de commissie advies uitgebracht aan partijen. In haar advies concludeert de commissie dat op basis van een analyse van beschikbare gegevens er een causaal verband is tussen de grondwateronttrekking in opdracht van GEM Schuytgraaf BV in 2006 en een deel van de opgetreden schade. Het aandeel is bepaald op 50%.

Door Stichting Achmea Rechtsbijstand zijn namens belanghebbende bedenkingen ingediend. Ook GEM Schuytgraaf Beheer BV heeft bedenkingen ingediend. Op beider verzoek heeft een zitting plaatsgevonden op 29 september 2011. Tijdens het behandelde ter zitting zijn afspraken gemaakt. Belanghebbende stuurt stukken op over de kosten van herstel van de scheurvorming en GEM Schuytgraaf Beheer BV laat een sondering ter plaatse van de woonboerderij uitvoeren. In december 2011 heeft een commissielid de scheurvorming in de woonboerderij in relatie tot de geclaimde kosten van herstel beschouwd.

Vorden (05.026)

Bij brief van 30 juni 2011 heeft de CDG een verzoek om onderzoek ontvangen van een boseigenaar te Vorden, die claimt vermindering van hout- en grasgroei te hebben als gevolg van de grondwateronttrekking te Vorden. De commissie heeft aanvullende gegevens opgevraagd bij de eigenaar, maar nog niet ontvangen.

Epe (05.027)

Op 3 september 2011 heeft de commissie van de provincie een verzoek om onderzoek ontvangen. Het verzoek heeft betrekking op schade aan woning, opstallen en landerijen als gevolg van wateroverlast. Er zou sprake zijn van wijzigingen in het grond- en oppervlaktewaterregime. De commissie heeft een begin gemaakt met het inventariseren van gegevens. In dat kader is de situatie op 15 september 2011 in ogenschouw genomen.

UTRECHT

Woudenberg (06.004 - 3)

Op 16 september 2010 heeft de CDG een vierde verzoek om onderzoek ontvangen van een landbouwer betreffende mogelijke gewasschade veroorzaakt door de grondwateronttrekking op pompstation Woudenberg. De commissie heeft een start gemaakt met het onderzoek.

NOORD-HOLLAND

Huizen (07.007 - 1)

In maart 2009 heeft de commissie een verzoek om onderzoek ontvangen van de directie van Scholengemeenschap Huizermaat te Huizen. De bestaande rondom de Scholengemeenschap zou zijn verzakt als gevolg van een nabij uitgevoerde bronbemaling. De bronbemaling dient voor het aanleggen van een parkeergarage onder een appartementencomplex. De commissie is met haar onderzoek gestart. Eind 2011 was het op te stellen advies in een vergevorderd stadium.

ZUID-HOLLAND

Tienhoven (08.020)

Op 27 januari 2010 stelt een landbouwer aan de Lekdijk in Tienhoven, nabij Ameide, in een schrijven aan de provincie Zuid-Holland al geruime tijd schade te ondervinden van de grondwaterwinning 'De Steeg' van Oasen in de omgeving van Langerak. Deze schade betreft zowel verminderde grasgroei als extra kosten voor veedrenking als gevolg van het droogvallen van sloten. Op 18 maart 2010 heeft de commissie het verzoek van de provincie Zuid-Holland ontvangen hiernaar een onderzoek in te stellen.

De vermeende schade doet zich voor in het gebied waarin de Commissie Gebouwschade Alblasserwaard Vijfheerenlanden (CGAV) actief is geweest. De ACSG kan bij het onderzoek derhalve gebruik maken van gegevens die in het kader van de CGAV-onderzoeken zijn verzameld. Wel is het zo dat een deel van de percelen die in het onderzoek zijn betrokken, buitendijks, in de uiterwaarden, liggen. Daar verschillen de hydrologische omstandigheden, onder andere door de afwijkende bodemopbouw en de uiteraard grote invloed van de Lek, sterk van de binnendijkse omstandigheden waarmee de CGAV altijd te maken geeft gehad.

Het onderzoek is in 2011 voor een belangrijk deel afgerond, maar de commissie heeft het gevraagde advies nog niet kunnen uitbrengen.

Berkel en Rodenrijs (08.021)

Op 16 september 2010 heeft de commissie een verzoek ontvangen van een belanghebbende te Berkel en Rodenrijs. Het verzoek heeft betrekking op vermeende schade aan de woning als gevolg van bouwputbemalingen voor 3 onderdoorgangen van de Hofpleinlijn. Op 15 april 2011 is een oriënterend bezoek gebracht aan belanghebbende. Er is diverse keren overleg geweest tussen de gemeente Lansingerland, waartoe Berkel en Rodenrijs behoort, en belanghebbende. Tot op heden zijn daarin geen concrete vorderingen gemaakt.

Zo lang partijen in onderling overleg zijn, voert de commissie nog geen onderzoek uit. Immers, gedurende het onderzoek zouden partijen het alsnog eens kunnen worden, waarmee de commissie onnodig onderzoek heeft uitgevoerd. De commissie heeft daarom de gemeente Lansingerland gevraagd mededeling te doen inzake het al dan niet voortzetten van het onderling overleg.

NOORD-BRABANT

Budel (10.026 - 1 t/m 3)

De CDG heeft op 30 mei 2011 advies uitgebracht aan partijen betreffende landbouwschade als gevolg van meerdere grondwateronttrekkingen te Budel en omgeving. Daarin komt zij tot de conclusie dat 36 landbouwers schade ondervinden als gevolg van de grondwateronttrekkingen.

Op verzoek van de landbouwvertegenwoordigers en een onttrekker heeft de commissie op 30 augustus een informatiebijeenkomst georganiseerd voor alle partijen. Tijdens deze middag heeft de CDG een presentatie gegeven over haar schadeonderzoek. Na de presentatie was er gelegenheid tot het stellen van vragen. In verband met de voorlichtingsbijeenkomst op 30 augustus 2011 is de bedenkingentermijn uitgesteld tot 1 oktober 2011. Zowel van een aantal landbouwers als enkele onttrekkers zijn bedenkingen ontvangen. Verder hebben enkele landbouwers, die geen grondgebruik hadden opgegeven, dit alsnog gedaan met een verzoek om een advies te krijgen. Ook zijn er 4 nieuwe verzoeken om onderzoek in dit kader ontvangen.

Vierlingsbeek (10.028 - 1)

De CDG heeft de bodemkundige en hydrologische gegevens van het onderzoek door Alterra verwerkt. Samen met de berekende verlagingen zijn de opbrengstdepressies per bodemvlak berekend. Deze gegevens zijn inzichtelijk gemaakt op een schadevlakkenkaart die begin 2012 in de werkgroep besproken zal worden.

Het grootste deel van de gegevens over het grondgebruik is al ontvangen. De ACSG hoopt medio 2012 haar advies uit te kunnen brengen aan partijen.

Made (10.038 - 1)

Op 14 oktober 2009 heeft de commissie een verzoek ontvangen van een belanghebbende te Made. Belanghebbende zou schade door scheurvorming hebben ondervonden door grondwateronttrekking ten behoeve van de bouw van parkeerkelders en funderingen van het nieuwbouwproject de Beuken-Hof te Made in de periode van oktober 2008 t/m februari 2009. In de verslagjaren is nog geen tijd gevonden om het project feitelijk ter hand te nemen.

Bijlage 1 Relevante jurisprudentie

Aansprakelijkheid waterschap bij paalrot in houten fundering

*Uitspraak Rechtbank Leeuwarden
10 augustus 2011, LJN: BR4847, 102628
HA ZA 10-141*

Bij het optreden van paalrot in een houten fundering heeft een woningeigenaar het Wetterskip Fryslân aansprakelijk gesteld. Het waterschap wordt verweten een onrechtmatige overheidsdaad te hebben begaan omdat het illegaal een onderbemaling zou hebben gesticht, geen fysieke maatregelen zou hebben getroffen om schade te voorkomen en zou hebben verzuimd de eigenaar te waarschuwen.

De feiten

De eiser is sinds 1974 eigenaar van de woning. De woning ligt tussen de Van Ommenpolder en De Skatting en in de nabijheid van de Kerkvloot, is in 1904 is gebouwd en heeft een houten fundering, waarvan de bovenkant op NAP -1,55 m ligt. Ten tijde van de bouw lag het grondwaterpeil hierboven.

De waterstaatkundige kaart van 1971-1972 gaf als gewenst peil voor de Van Ommenpolder NAP -1,51 m. Om met het peil de autonome maaiveldddaling te volgen, heeft het waterschap in het kader van een ruilverkaveling medio jaren tachtig hier een peilaanpassing doorgevoerd. Hierbij is het vaste peil van NAP -1,51 m gewijzigd in een winterpeil van NAP -1,60 m en een zomerpeil van NAP -1,50 m. Deze peilen zijn nadien vastgelegd in een peilbesluit. Dit peilbesluit is op 17 juni 1993 vastgesteld door het college van volmachten van het waterschap en is bij besluit van 9 juni 1998 goedgekeurd door het college van gedeputeerde staten van Fryslân.

Rond 1993 zijn ook peilverlagingen doorgevoerd in het gebied dat zich iets verder van de woning in kwestie bevindt. Op een afstand ruim 150 m ten noordoosten ervan bevindt zich een peilvak met een sindsdien vast peil van NAP -2,05 m en op meer dan 500 m naar het noorden bevindt zich een peilvak met een vast peil van (sindsdien) NAP -2,40 m. Deze peilen zijn eveneens vastgelegd in het peilbe-

sluit.

Sinds 1998 bevindt zich in de Kerkvloot een gemaaltje om een teveel aan oppervlaktewater weg te pompen. Het gemaal sloeg in de winter aan bij een waterstand van NAP -1,58 m en uit bij NAP -1,69 m. In de zomer gebeurde dit bij peilen van respectievelijk NAP -1,48 m en NAP -1,59 m.

Omstreeks 2000 heeft de woningeigenaar scheuren in enkele muren van zijn woning ontdekt en een bouwbedrijf funderingsonderzoek laten doen. Daarbij is geconcludeerd dat de koppen van de houten fundering zijn gaan rotten door droogstand, met als gevolg scheurvorming in de muren. Het grondwaterpeil stond tijdens het onderzoek ongeveer 23 cm onder de kesp, het overgangsdeel tussen de palen en het vloerhout.

Bij brief van 1 juli 2004 heeft de eigenaar het waterschap aansprakelijk gesteld voor de schade. Hij begrootte de totale schade op dat moment op € 300.000,00. Het waterschap heeft in reactie hierop hem een schadeformulier gezonden. Het waterschap heeft het door de woningeigenaar ingevulde formulier aangemerkt als een verzoek om vergoeding van schade die is veroorzaakt door een rechtmatige overheidsdaad en voor advies voorgelegd aan de Schadecommissie. Op het formulier is aangegeven dat de schade circa € 125.000,00 bedraagt.

De Schadecommissie heeft geconcludeerd dat rond 1935 voor het eerst al droogstand van de fundering is voorgekomen en dat de aantasting toen begonnen moet zijn. Volgens de commissie bedroeg de aantasting in 2005 90% (waarbij 100% volledige aantasting van de bovenkant van de fundering betekent). De commissie heeft geadviseerd om de omvang van de schade als nadeelcompensatie vast te stellen op een bedrag van € 1.335,00.

Het waterschap heeft bij besluit van 14 mei 2007 overeenkomstig het advies van de Schadecommissie besloten. De woningeigenaar heeft tegen dit besluit geen rechtsmiddelen aangewend.

Het waterschap heeft in 2004 (eerder dan ge-

pland) ter hoogte van de woning een nieuwe onderleider aangebracht. Voorts heeft het waterschap een nieuwe sloot gegraven, een bestaande sloot gedempt en een stuw geplaatst. Hierdoor kon het peil ter hoogte van de woning losgekoppeld worden van het peil in de Van Ommenpolder en is aldus een apart peilgebied ontstaan, dat geen koppeling meer heeft met het gemaal in de Kerksloot. Sindsdien komt geen droogstand van de bovenkant van de fundering meer voor.

In december 2008 heeft de woningeigenaar het waterschap op grond van onrechtmatig handelen aansprakelijk gesteld voor de schade aan zijn woning als gevolg van paalrot. Het waterschap heeft de aansprakelijkheid van de hand gewezen.

De vordering

De woningeigenaar vordert dat de Rechtbank bij vonnis uitsprekt dat:

1. het waterschap onrechtmatig heeft gehandeld jegens de woningeigenaar door het stichten van onderbemaling en na te laten zodanige maatregelen te treffen dat schade aan de (fundering van de) woning werd en wordt voorkomen;
2. ze het waterschap veroordeelt tot vergoeding aan de woningeigenaar van alle schade, die hij heeft geleden als gevolg van het onrechtmatig handelen van het waterschap, een en ander op te maken bij staat;
3. ze het waterschap veroordeelt in de kosten van de procedure.

Het waterschap verweert zich tegen deze eisen. Hieronder wordt nader ingegaan op de stellingen en verweren van partijen.

Het geschil en de beoordeling daarvan

De woningeigenaar stelt dat het waterschap zich schuldig heeft gemaakt aan "onderbemaling" ofwel het zonder wettelijke grondslag verlagen van het oppervlaktepeil en het vervolgens - na de inwerkingtreding van het peilbesluit - niet handhaven van het vastgestelde peil. In beide situaties is lager bemalen dan had gemoeten en heeft het waterschap niet de zorg in acht genomen die van hem als goed beheerder had kunnen worden gevergd. In de tweede plaats verwijt de woningeige-

naar het waterschap dat het heeft nagelaten om fysieke maatregelen te treffen om het grondwaterpeil te verhogen, terwijl het wist dat in het gebied sprake is van paalrot door droogstand van de bovenkant van funderingen. Volgens hem had het waterschap benaaiden in ieder geval tijdig en actief moeten waarschuwen voor de gevolgen van de droogstand, zodat nog ingegrepen had kunnen worden voordat de muren van de woningen zouden scheuren en verzakking zou optreden.

Het waterschap heeft zich op diverse gronden - waaronder met een beroep op verjaring - tegen de vordering verweerd. De Rechtbank acht termen aanwezig om eerst, mede aan de hand van de verweren van het waterschap, te beoordelen of één van de gemaakte verwijten terecht is. Zo nodig zal de Rechtbank vervolgens ingaan op de overige geschilpunten.

Partijen zijn het erover eens dat in 1993 een peilbesluit is vastgesteld, dat op 9 juni 1998 door gedeputeerde staten van Fryslân is goedgekeurd. De woningeigenaar verbindt hieraan de conclusie dat in de periode 1985-1998 een peil is gehanteerd dat geen grondslag vond in een geldig peilbesluit, hetgeen zijns inziens onrechtmatig is jegens hem.

De Rechtbank stelt bij de beoordeling voorop dat pas sinds de inwerkingtreding van de Wet op de waterhuishouding op 1 juli 1990 waterschappen gehouden zijn om peilbesluiten voor oppervlaktewateren vast te stellen. Voor zover het gaat om de beoordeling van de periode 1 juli 1990 - 9 juni 1998 kan alleen de omstandigheid dat een peil werd gehanteerd dat geen basis vond in een (goedgekeurd) peilbesluit, echter niet tot het oordeel leiden dat het waterschap reeds om die reden onrechtmatig handelde. Zoals de Rechtbank ook in een eerder vonnis in een zaak tegen het waterschap over paalrot heeft overwogen, bevatte de Wet op de waterhuishouding slechts algemene normen voor het peilbeheer door een waterschap en vond de concretisering hiervan eerst plaats met de vaststelling van een peilbesluit. Het gaat er bij de beoordeling van de vraag of het waterschap onrechtmatig op dit punt zou hebben gehandeld dan ook niet om of het een peil heeft gehanteerd waarvoor geen (goedgekeurd) peilbesluit gold. Bepalend is,

of sprake is geweest van een peil onder omstandigheden waarvoor geen (goedgekeurd) peilbesluit had kunnen worden genomen. Het zijn immers die normen waaraan inwoners van het desbetreffende gebied bescherming kunnen ontlenen. De woningeigenaar heeft evenwel nagelaten om feiten en omstandigheden in te brengen die op een dergelijke situatie (kunnen) wijzen.

Overigens heeft de woningeigenaar zich bij “conclusie van repliek” op het standpunt gesteld dat het waterschap ten behoeve van de verlagingen van het peil in 1985 en 1993 over een ontheffing op grond van de geldende keur had moeten beschikken, wat voor zover hem bekend niet het geval was.

De Rechtbank is van oordeel dat, voor zover de keur voor dit gebied een ontheffingenstelsel kende (hetgeen de woningeigenaar niet heeft ingebracht), het verwijt ook in dat geval toch geen doel kan treffen. Weliswaar staat vast dat in 1993 een peilverlaging ofwel een feitelijke vergroting van de drooglegging, in de hiervoor genoemde gebieden op enige afstand van de woning heeft plaatsgevonden, maar daaraan lag het hiervoor bedoelde peilbesluit van 1993 ten grondslag, zij het dan dat dit eerst op 9 juni 1998 is goedgekeurd. Er is gesteld noch gebleken dat op grond van de van toepassing zijnde keur daarnaast nog een ontheffing voor deze peilverlaging had moeten worden verleend. Voor zover dat al anders zou zijn, is niet gesteld dat destijds in de keur concrete normen voor het verlenen van ontheffingen waren opgenomen. De Rechtbank houdt het er dan ook voor dat dit niet het geval was, zodat ook voor deze situatie het toetsingskader geldt zoals in de vorige rechtsoverweging uiteengezet. Dit brengt mee dat in zoverre geen sprake is van onrechtmatig handelen.

Voor wat betreft de verlaging in 1985 overweegt de Rechtbank dat in dit geding vaststaat dat deze verlaging niet een vergroting van de drooglegging betrof, maar slechts een peilaanpassing die ervoor moest zorgen dat het waterpeil gelijke tred hield met de autonome bodemdaling. Van een daling van de grondwaterstand was destijds derhalve geen sprake. Los daarvan geldt ook hier dat

de enkele omstandigheid dat (wellicht) een formele basis voor de peilaanpassing ontbrak, nog niet tot gevolg heeft dat reeds om die reden sprake is van onrechtmatig handelen.

De Rechtbank tekent bij het voorgaande ten overvloede nog aan dat de peilen zoals deze al vóór de vaststelling en goedkeuring van het peilbesluit golden, nadien zijn vastgelegd in een onherroepelijk peilbesluit. Aan dit besluit komt in deze civiele procedure formele rechtskracht toe, zodat het zowel naar de wijze van totstandkoming als voor wat betreft de inhoud door de civiele rechter voor rechtmatig moet worden gehouden. Gelet hierop valt niet in te zien dat vóór de vaststelling en goedkeuring van het peilbesluit peilen zijn vastgesteld onder omstandigheden waarvoor geen goedgekeurd peilbesluit had kunnen worden genomen.

De woningeigenaar heeft ook gesteld dat in de periode na medio 1998 het peil in de sloot rondom zijn woning is verlaagd door de plaatsing van het gemaaltje in de Kerksloot. Door de ingestelde aan- en uitslagpeilen stelt hij dat het peil tot de reconstructie in 2004 feitelijk lager was dan in het peilbesluit voorgeschreven. Hierdoor is - aldus nog steeds woningeigenaar - een extra bijdrage geleverd aan de droogstand van de fundering. Het waterschap heeft dit bij conclusie van antwoord gemotiveerd betwist. Volgens het waterschap verschillen aan- en uitslagpeil noodzakelijkerwijs omdat het gemaal anders voortdurend zou aan- en uitslaan. Het gemaal is evenwel ingesteld op de peilen als genoemd in het peilbesluit en slaat slechts aan op het moment dat er sprake is van een teveel aan oppervlaktewater. Het peil is op het moment van uitslaan altijd iets lager vanwege de toestroom van water. Direct na het uitslaan van het gemaal herstelt het peil zich weer op het niveau van het peilbesluit, aldus het waterschap. De Rechtbank leidt hieruit af dat als gevolg van de werking van het gemaal slechts sprake was van tijdelijke verlagingen in de omgeving van de woning. Omdat de woningeigenaar een en ander niet heeft toegelicht in zijn “conclusie van repliek”, oordeelt de Rechtbank dat er eiser hier niet heeft voldaan aan zijn “stelplicht”.

Voor zover de woningeigenaar tevens heeft beoogd te stellen dat het waterschap reeds onrechtmatig jegens hem heeft gehandeld door het gemaal in de nabijheid van zijn perceel te plaatsen, wordt deze stelling als zijnde te vaag gepasseerd. Immers, zelfs indien er van uitgegaan zou kunnen worden dat het waterschap het gemaal ook op een andere plek had kunnen plaatsen, is daarmee nog niet gezegd dat het waterschap onrechtmatig heeft gehandeld door het gemaal op de huidige locatie te plaatsen.

De Rechtbank komt tot de slotsom dat het verwijt aan het waterschap faalt. De vordering van de woningeigenaar is derhalve niet op grond van zijn stellingen inzake onderbemaling, toewijsbaar.

Het nalaten van het treffen van fysieke maatregelen en/of het schenden van een waarschuwingsplicht

De Rechtbank stelt bij de beoordeling hiervan voorop dat het vaststellen van een oppervlaktewaterpeil (al dan niet op basis van een goedgekeurd peilbesluit, zie hiervoor) aangemerkt moet worden als een vorm van rechtmatig overheidshandelen. De schade die hierdoor wordt veroorzaakt, komt dan ook niet op grond van een onrechtmatige overheidsdaad voor vergoeding in aanmerking. Dit betekent dat het waterschap alleen aansprakelijk is voor schade die het gevolg is van bijkomend handelen of nalaten, dat als onrechtmatig jegens - in dit geval - de woningeigenaar moet worden aangemerkt. Voor wat betreft de vraag of dit hier aan de orde is, overweegt de Rechtbank als volgt.

Volgens de jurisprudentie houdt de zorgplicht van een waterschap niet in dat het uit eigen beweging onderzoek moet verrichten naar de effecten van een te hoge of te lage waterstand voor de ingelanden. Eiser erkent dit, maar stelt dat met die regel de zorgplicht die geldt bij het in het leven roepen van een gevaarzettende situatie door een overheidsinstantie, niet opzij wordt gezet.

Dit betoog gaat er evenwel aan voorbij dat in het zogenoemde Kelderluikarrest (HR 5 november 1996, NJ 1966, 136) en de daarop gebaseerde jurisprudentie steeds sprake was van een specifieke, gevaarzettende situatie,

die noopte tot het treffen van veiligheidsmaatregelen. Hier doet een zodanige situatie zich echter voor, waarbij nogmaals wordt overwogen dat de schade als zodanig haar grondslag vindt in het (rechtmatige) peilbesluit.

Overigens is bij de beoordeling van de stelling van de woningeigenaar van belang dat aansprakelijkheid van de overheid niet reeds kan worden aangenomen op de enkele grond dat - zoals eiser kennelijk meent - een risico is ontstaan waarvan de overheid op de hoogte was of had moeten zijn. Bij de beoordeling van de (on)rechtmatigheid van het desbetreffende overheidsoptreden is bepalend of het risico dat zij kende of behoorde te kennen, gelet op zowel de ernst van de mogelijke effecten als op de kans dat deze effecten zouden optreden, zodanig was dat daaruit voor de overheid de rechtsplicht voortvloeide om daartegen maatregelen te nemen. De Rechtbank is van oordeel dat eiser, mede bezien in het licht van de gemotiveerde betwisting door het waterschap, onvoldoende feiten en omstandigheden heeft gesteld waarop in dit geval een zodanige rechtsplicht kan worden gebaseerd.

Het waterschap heeft op goede gronden betoogd dat het enkele feit dat er in het algemeen risico's verbonden konden zijn aan peilverlagingen, geen rechtsplicht voor het waterschap meebracht om (preventief) fysieke maatregelen te treffen en/of te waarschuwen voor de (mogelijke) effecten van peilverlagingen. De woningeigenaar heeft niet of in onvoldoende mate betwist dat er - zoals het waterschap uitvoerig heeft betoogd - diverse specifieke lokale omstandigheden op perceelniveau zijn die van belang zijn voor het al dan niet bestaan van een concreet gevaar of risico voor fundering en woning. Gelet hierop kan naar het oordeel van de Rechtbank in redelijkheid niet van het waterschap verwacht worden dat het wist of kon weten dat de fundering van de woning zou worden aangetast. Evenmin kan worden aangenomen dat op het waterschap in dit verband in het algemeen - dus los van een klacht of andere concrete aanwijzing - een onderzoeksplicht zou rusten, mede gelet op de zeer grote financiële consequenties die aan dergelijk onderzoek verbonden

den zouden zijn. De Rechtbank tekent hierbij nog aan dat het vaste jurisprudentie van de bestuursrechter is dat schade door peilaanpassingen wegens autonome bodemdaling hoe dan ook voor rekening van de ingelanden dient te blijven.

Het vorenstaande brengt mee dat in dit geding niet is gebleken van handelen of nalaten van het waterschap zodat de vordering ook niet op deze grond toewijsbaar is.

De slotsom

Nu de vordering reeds op grond van het vorenstaande voor afwijzing gereed ligt, kan hetgeen partijen overigens te berde hebben gebracht (waaronder de periode waarin de paalrot zou zijn ontstaan, het beroep op verjaring, het ontbreken van causaal verband en de hoogte van de schade) als zijnde niet beslissend voor de beoordeling van het geschil bij gebrek aan belang onbesproken worden gelaten.

De beslissing

De Rechtbank wijst de vordering af en veroordeelt de woningeigenaar (eiser) in de kosten van het geding en stelt deze, voor zover aan de zijde van het waterschap gevallen, vast op een totaalbedrag dat bestaat uit griffierecht en salariskosten van de advocaat.

Geschil tussen waterschap en woningeigenaar over afwijzing schade bij verjaring

Uitspraak Rechtbank Leeuwarden van 28 mei 2010

Beschrijving van de casus

Het Dagelijks Bestuur van het Wetterskip Fryslân wijst een in 2004 ingediend verzoek om schadevergoeding als gevolg van rechtmatig handelen af omdat de aanspraak tot vergoeding van schade in 1999 is verjaard.

De Rechtbank stelt vast dat in de nadeelcompensatieverordening 2004 van het waterschap geen regels zijn opgenomen over de termijn waarbinnen een verzoek om schadevergoeding ingediend kan worden. Dit betekent naar het oordeel van de Rechtbank niet dat op grond van het ongeschreven recht een dergelijk verzoek niet aan een zekere termijn gebonden is. In dit verband wijst de Rechtbank erop dat het beginsel van rechtszekerheid meebrengt dat de betrokkene rechtens geldende financiële aanspraken welke hij jegens de overheid kan doen gelden, na het verstrijken van een bepaalde termijn niet meer kan afdwingen. In het belang van de rechtszekerheid dienen er namelijk gevolgen te worden verbonden aan het achterwege laten van enig handelen vanaf het moment dat belanghebbende in actie kon komen. Tenzij bij wettelijk voorschrift anders is bepaald, belet het rechtszekerheidsbeginsel dat het realiseren van financiële aanspraken zonder enige begrenzing naar tijd mogelijk zou blijven. De Rechtbank ziet geen doorslaggevende reden om met betrekking tot de duur van die termijn af te wijken van hetgeen in het Burgerlijk Wetboek (BW) over aanspraken tot vergoeding van schade is geregeld.

Daarbij acht de Rechtbank het van belang dat

naar vaste jurisprudentie uit een oogpunt van rechtszekerheid bij het beantwoorden van de vraag of en in welke omvang schade die een partij lijdt voor vergoeding in aanmerking komt, zoveel mogelijk aansluiting dient te worden gezocht bij het civiele recht. De eiser heeft geen feiten, omstandigheden en argumenten aangevoerd op grond waarvan in dit geval niet uitgegaan mag worden van de in artikel 3:310, eerste lid van het BW genoemde verjaringstermijn van vijf jaar.

Met betrekking tot dergelijke schade is in artikel 3:310 lid 1 van het BW bepaald dat een rechtsvordering tot vergoeding van schade verjaart door verloop van vijf jaren na de aanvang van de dag, waarop de benadeelde zowel met de schade als met de daarvoor aansprakelijke bekend is geworden en in ieder geval door verloop van twintig jaren na de gebeurtenis waardoor de schade is veroorzaakt.

De verjaringstermijn begint te lopen op de dag na die waarop de benadeelde daadwerkelijk in staat is een rechtsvordering tot vergoeding van de door hem geleden schade in te stellen.

Uit de rechtspraak van de HR blijkt dat aan de aanvang van de verjaringstermijn op 12 juni 1994 niet in de weg staat de omstandigheid dat benadeelde op 13 juni 1994 het geldend recht niet zou kennen dan wel het geldende recht niet zou kunnen kennen, omdat er toentertijd onzekerheid bestond of benadeelde op grond van het ongeschreven recht aanspraak had op een tegemoetkoming in de schade geleden door rechtmatig handelen.

In zijn arrest van 26 november 2004 (LJN:AR1739) heeft de HR in dit verband overwogen dat uit het Saelmanarrest (31 oktober 2003, LJN:AL8168) niet volgt dat voor het gaan lopen van de verjaringstermijn vereist is dat de benadeelde niet slechts daadwerkelijk bekend is met de feiten en omstandigheden die betrekking hebben op de schade en de daarvoor aansprakelijke persoon, maar ook met de juridische feiten en omstandigheden. Het stellen van die eis zou niet in overeenstemming zijn met het voor een behoorlijk verloop van het rechtsverkeer te aanvaarden uitgangspunt dat een beroep op rechtsdwaling in het

algemeen niet kan worden aanvaard en zou tot rechtsongelijkheid aanleiding geven waar juridische kennis niet in gelijke mate bij een ieder aanwezig is.

Het zou ook in strijd met de rechtszekerheid zijn wanneer de aanvang van de verjaringstermijn afhankelijk zou zijn van het tijdstip waarop de benadeelde juridisch advies inwint. Ook de billijkheid, die in het Saelman-arrest is overwogen bij de korte verjaringstermijn naast de rechtszekerheid van betekenis, staat het stellen van die eis in de weg.

De benadeelde zou immers zonder hinder van deze verjaringstermijn kunnen profiteren van een eerst later bekend geworden inzicht in de juridische situatie op het moment van het ontstaan van de schade, terwijl de aansprakelijke persoon zijn gedrag heeft gericht naar de toen geldende inzichten.

Uit het vorengaande vloeit voort dat het dagelijks bestuur het verzoek met een beroep op verjaring heeft kunnen afwijzen. De fundering was in 1999 reeds volledig aangetast. Het dagelijks bestuur van het waterschap staat dan ook op het standpunt dat de aantasting van de houten fundering niet het gevolg kan zijn geweest van na 1994 uitgevoerde waterhuishoudkundige ingrepen en evenmin van het in 2003 genomen peilbesluit. De Rechtbank heeft in haar overweging in aanmerking genomen dat benadeelde dit standpunt niet heeft betwist.

De uitspraak

De Rechtbank verklaart het beroep ongegrond.

Scheurvorming aanbouw woning ontwerpfout?

*Arrest Hof Den Haag 31 mei 2011
(LJN BQ 7135)*

Het geschil

Het geschil in deze zaak draait om de scheurvorming bij de in 1997 uitgevoerde aanbouw aan een woning. De woningeigenaar stelt de constructeur van de aanbouw aansprakelijk voor de daaruit voortvloeiende schade omdat

die onjuiste draagkrachtberekeningen zou hebben gemaakt. In deze zaak heeft het Hof in 2008 en 2009 al tussenarresten gewezen.

Vast staat dat kort na de realisatie van de aanbouw van de woning in juli 1997 zettingen van de aanbouw optraden met scheurvorming als gevolg. In de jaren daarna was sprake van toename van de zettingen. Ook staat vast dat in januari 2006 herstelwerkzaamheden zijn uitgevoerd. Er zijn toen als fundering nieuwe stalen buispalen aangebracht. Hierna zijn geen nieuwe scheuren ontstaan en zijn bestaande scheuren niet meer groter geworden. De conclusie is dan ook gerechtvaardigd dat de zetting en daarmee samenhangende scheurvorming indertijd zijn ontstaan door onvoldoende draagkracht van de fundering.

Voorts is het Hof van oordeel dat de Rechtbank er op goede gronden vanuit is gegaan dat de oorzaak van deze ontoereikende fundering voorshands in een onjuiste constructieberekening moet worden gezocht. Ondanks het verweer daartegen van de constructeur, is het Hof, gelet op de vele rapportages indertijd en daarna, ook thans deze mening toegedaan. Hierbij heeft het Hof, naast de uitgebrachte deskundigenberichten, mee laten wegen dat er geen, althans onvoldoende, aanwijzingen van andere oorzaken voor deze zetting zijn.

Dit betekent dat de grieven van de constructeur falen. Voor zover hij met deze grieven bedoeld heeft te klagen over het oordeel van de Rechtbank dat hij niet is geslaagd in het ontzenuwen van het vermoeden van onjuiste constructieberekeningen, wordt deze klacht verworpen. Hiertoe wordt als volgt overwogen.

De vele door de woningeigenaar overgelegde berekeningen, alsmede een in opdracht van de Rechtbank opgesteld rapport, komen alle uit op een te geringe berekende draagkracht. Deze behoort volgens het Bouwbesluit overigens een veiligheidsmarge van 20% te hebben omdat in de praktijk de feitelijke omstandigheden van funderingspalen vaak wat afwijken van waar in de berekeningen vanuit is gegaan. De constructeur heeft daar, ook in hoger beroep, onvoldoende tegenover ge-

steld. Het Hof wijst in dit verband met name op het volgende:

- over het op verzoek van de constructeur opgestelde rapport heeft de Rechtbank – in hoger beroep onweersproken – geoordeeld dat het van onvoldoende gewicht is om het bovengenoemde in opdracht van de Rechtbank uitgebrachte rapport Kastelein in twijfel te trekken;
- een in opdracht van het Hof opgesteld (aanvullend) rapport, waarbij de door de

woningeigenaar gestelde 75 cm langere paallengte is beoordeeld, kan evenmin tot ontzenuwing van dit bewijsvermoeden leiden. Het Hof wijst daartoe onder meer op de volgende vermelding in dit rapport: *“Zoals blijkt uit de samenvatting onder 2.1.1 worden uitkomsten van berekeningen van belastingen en paal draagvermogen beïnvloed door aannames vooraf. Daardoor zijn de uitkomsten ook niet gelijk. De belasting varieert tussen 75 kN (de eerste becij-*

fering van de woningeigenaar) en 62,4 kN (controleberekening). Het paal draagvermogen varieert van 58 kN (berekening door) en 79 kN (berekening door en). (...) Becijfering van het werkelijke paal draagvermogen is, gelet op de verschillende onzekerheden, eenvoudigweg niet mogelijk.”

Deze cursieve weergave vindt steun in het procesdossier waar de vele variërende aannames tot diverse conclusies leiden.

De waardevermindering van de woning

De woningeigenaar heeft in hoger beroep zijn vordering vermeerderd. Hij vordert thans de waardevermindering van zijn woning. De constructeur gaat daarbij uit van de WOZ-waarde van de woning, zoals die is vastgesteld na door de woningeigenaar tegen de gemeente geëntameerde procedures daarover. Hij vordert in hoger beroep een waardevermindering van € 45.000,-, verminderd met de reeds toegewezen herstelkosten, zodat een bedrag aan waardevermindering resteert van € 31.163,87.

Deze vordering, die naar het Hof begrijpt, is gebaseerd op “reputatieschade” aan de woning, wordt afgewezen. Een deugdelijke nadere toelichting ontbreekt. Zonder een dergelijke toelichting valt niet in te zien dat er sprake is van waardevermindering van de woning nu de tijdelijke gebreken inmiddels volledig zijn hersteld. De gang van zaken in de WOZ-procedure waar de constructeur niet bij betrokken is geweest en die uit de aard der zaak niet geschikt is om de economische waarde van de woning te bepalen, is daartoe ontoereikend.

Beroep tegen vernieuwing vergunning winning grondwater

Raad van State, uitspraak 14 april 2010 (LJN: BM1050)

Inhoudsindicatie

Bij besluit van 19 augustus 2009 heeft het college van gedeputeerde staten van Zuid-Holland de aan drinkwaterbedrijf Oasen krachtens de Grondwaterwet verleende vergunningen ingetrokken en een nieuwe

vergunning met de daaraan verbonden voorschriften op grond van artikel 23, eerste lid, van de Grondwaterwet verleend voor het onttrekken van grondwater ten behoeve van de openbare drinkwatervoorziening op de winplaats De Laak te Lexmond. Dit besluit is in september 2009 ter inzage gelegd. Tegen dit besluit heeft appellante op 4 september 2009 beroep ingesteld.

Overwegingen

1. Op 22 december 2009 is de Grondwaterwet vervallen (Stb. 2009, 489). Ingevolge artikel 2.22, eerste lid, van de Invoeringswet Waterwet (Stb. 2009, 489) wordt een vergunning met betrekking tot een handeling als bedoeld in artikel 6.4 van de Waterwet, die onmiddellijk voor het tijdstip van inwerkingtreding van dat artikel van de Waterwet van kracht is overeenkomstig artikel 14 van de Grondwaterwet, gelijkgesteld met een door gedeputeerde staten verleende watervergunning als bedoeld in de Waterwet voor de desbetreffende handeling. Op grond van artikel 23, eerste lid, van de Grondwaterwet (oud) kan het college ambtshalve de voorschriften die aan de vergunning zijn verbonden, wijzigen, aanvullen of intrekken, dan wel alsnog voorschriften aan de vergunning verbinden, indien de bescherming van de bij het grondwater betrokken belangen dat vordert.
2. Appellante stelt schade te hebben geleden aan haar huis als gevolg van de grondwateronttrekking en vreest voor nog meer schade aan haar woning bij voortdurende van deze onttrekking. Daartoe wijst zij op een scheurnaad en op een buitenmuur die verschoven is. Voorts wijst zij op illegale demping van sloten met vervuilde grond in haar directe omgeving, onvoldoende toezicht daarop door diverse overheidsdiensten en stelt zij dat Oasen niet adequaat reageert op haar schadeclaim.
3. Het college van GS stelt zich op het standpunt dat de grondwateronttrekking naar verwachting geen nadelige gevolgen of schade van onevenredige omvang voor de bij het grondwaterbeheer betrokken belangen zal veroorzaken. Gelet op het feit dat de grondwateronttrekking al jaren

plaatsvindt, zullen eventuele effecten als zettingen reeds zijn opgetreden, aldus het college. Voorts stelt het college ter bescherming van de bij het grondwaterbeheer betrokken belangen, voorschriften aan de vergunning te hebben verbonden. Ten opzichte van de aan Oasen verleende vergunningen voor het onttrekken van grondwater op de winplaats De Laak te Lexmond zijn de sedert 1994 vergunde hoeveelheden onttrokken grondwater van 12.000.000 m³ per jaar, met een maximum van 1.200.000 m³ per maand, in het besluit van 19 augustus 2009 niet gewijzigd. Uit de stukken en uit het verhandelde ter zitting is het de Afdeling - uitgaande van een gelijkblijvende grondwateronttrekking - niet aannemelijk geworden dat schade aan de woning van appellante als gevolg van het besluit van 19 augustus 2009 zal optreden. Daarbij worden in aanmerking genomen de grote afstand van de woning tot de winputten, de lange tijd dat de onttrekking in dezelfde omvang plaatsvindt en de omstandigheid dat de onttrekking plaatsvindt in het tweede en derde watervoerende pakket als gevolg waarvan een voortzetting van mogelijke gevolgen in de vorm van zettingen in de bovengrond niet zijn te verwachten. Met de bij het besluit behorende voorschriften ter controle van de in de praktijk optredende effecten, zoals monitoring van de invloed van de winning op de stijghoogten van het grondwater en de invloed van de maaiveldhoogten en zettingen en meting en registratie van de onttrokken hoeveelheden grondwater, wordt aan het college de mogelijkheid geboden direct in te grijpen bij gewijzigde omstandigheden.

Geheel los hiervan staat het appellante vrij een verzoek te doen aan het college tot het instellen van een onderzoek naar de schade aan haar woning als gevolg van de wateronttrekkingen door Oasen N.V. De afhandeling van het verzoek in haar brief van 14 juli 2009 om vergoeding van schade als gevolg van activiteiten in en rond het grond- en oppervlaktewater van de woning van appellante door de, door Oasen en het waterschap Rivierenland gezamenlijk ingestelde Commissie Gebouwschade Alblasserwaard en Vijfhee-

renlanden, valt buiten de reikwijdte van de vergunning van 19 augustus 2009.

Uitspraak

De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State verklaart het beroep ongegrond.

Funderingsproblematiek Dordrecht

Arrest Hof Den Haag 15 maart 2011 LJN BP 7513l

Het arrest betreft een geding van vier bewoners en de Belangenvereniging Funderingsproblematiek (BVFP), gezamenlijk genoemd Bewoners, tegen de Gemeente Dordrecht.

Het geding

Bij exploit van 19 oktober 2009 hebben de Bewoners hoger beroep ingesteld tegen het vonnis van de Rechtbank Dordrecht van 22 juli 2009, gewezen tussen partijen. Bij memorie van grieven (met producties) hebben de Bewoners tegen het bestreden vonnis twaalf grieven aangevoerd, die de Gemeente bij memorie van antwoord (met producties) heeft bestreden. Op 17 januari 2011 hebben partijen de zaak voor het Hof doen bepleiten, beiden aan de hand van aan het Hof overgelegde pleitnotities. Beide partijen hebben bij die gelegenheid nog producties in het geding gebacht. Ten slotte hebben partijen stukken gefourneerd en arrest gevraagd.

Beoordeling van het hoger beroep

Aangezien geen grieven zijn aangevoerd tegen de feiten die de Rechtbank onder 2.1 tot en met 2.7 van haar vonnis heeft vastgesteld, zal ook het Hof van deze feiten uitgaan. Tegen deze achtergrond gaat het in deze zaak, voor zover in hoger beroep van belang, om het volgende. Appellant 1 is eigenaar van een parterrewoning in Dordrecht. Appellant 2 is eigenaar van een woning die is gelegen boven die van appellant 1. De appellanten 3 en 4 zijn eigenaren van twee woningen in Dordrecht.

De vier betreffende woningen, gelegen op drie locaties zijn gefundeerd op houten palen. Indien houten funderingspalen zich geheel of gedeeltelijk boven het niveau van

het plaatselijke grondwaterpeil bevinden, kan schimmelvorming optreden waardoor de palen worden aangetast. Het proces van schimmelvorming en aantasting van de palen wordt tot staan gebracht indien de paal weer onder het grondwaterniveau komt te staan, maar gaat weer verder zodra de paal droog komt te staan. Indien houten funderingspalen cumulatief gedurende 15 tot 20 (standpunt Gemeente) dan wel 10 tot 20 (standpunt van de door de Bewoners ingeschakelde deskundige, TNO) jaar droog hebben gestaan, zijn problemen voor het dragend vermogen van de paal te verwachten. Dit betekent dat bij periodieke droogstand de termijn waarbinnen schade optreedt (aanmerkelijk) langer dan deze termijnen kan zijn.

De woningen zijn gelegen in het 'aandachtsgebied funderingen', een gebied met een totale oppervlakte van ongeveer 4,2 km² waarin de kans op funderingsproblemen relatief groot is. In dit gebied komen ook woningen voor die gefundeerd zijn 'op staal', hetgeen wil zeggen dat deze niet zijn gefundeerd op palen.

Indien riolering lek is, kan deze een drainerende werking krijgen doordat grondwater het riool binnendringt. Dit kan er, al dan niet in combinatie met andere factoren, toe leiden dat houten funderingspalen in de nabijheid van het lek droog komen te staan. Andere factoren die (mede) tot droogstand kunnen leiden zijn: fluctuaties in het open waterpeil en gebrek aan neerslag.

Bij de woningen is schade aan de fundering ontstaan. De Bewoners wijten dat aan lekkende rioleringen en verkeerd beheer van het open water binnen de bebouwde kom waardoor houten funderingspalen (te langdurig) droog zijn komen te staan. De Bewoners houden de Gemeente aansprakelijk voor de schade die zij als gevolg van deze funderingschade hebben geleden. De Gemeente, zo stellen zij, heeft jegens hen onrechtmatig gehandeld door tekort te schieten in het beheer van het open water binnen de bebouwde kom (door het waterpeil te verlagen c.q. te laag te houden) alsmede in het beheer van de riolering (het niet tijdig verhelpen van lekkende riolering). Ook heeft de Gemeente

de bewoners niet tijdig over de problematiek geïnformeerd. Zij baseren hun vordering primair op art. 6:174 BW en subsidiair op art. 6:162 BW.

De Bewoners vorderen, kort samengevat, verklaringen voor recht dat de Gemeente jegens hen, de leden van BVFP en de personen tot bescherming van wiens belang de rechtsvordering strekt, onrechtmatig heeft gehandeld en veroordeling van de Gemeente tot schadevergoeding, op te maken bij staat, alsmede tot vergoeding van buitengerechtelijke kosten, daaronder begrepen de kosten van de door de Bewoners ingeschakelde deskundige (TNO).

De Rechtbank heeft de vorderingen afgewezen. Zij overwoog, samengevat, het volgende: de gevorderde verklaring voor recht jegens de personen tot bescherming van wiens belang de rechtsvordering strekt, is te weinig bepaald en reeds daarom niet toewijsbaar. De vorderingen zijn niet verjaard, behalve de vordering van appellant 1. Ingevolge art. 6:174 lid 1 BW is de bezitter van een opstal aansprakelijk voor gebreken aan die opstal, indien het door die gebreken veroorzaakte gevaar voor personen of zaken zich verwezenlijkt, tenzij aansprakelijkheid op grond van onrechtmatige daad zou hebben ontbroken indien hij dit gevaar op het tijdstip van het ontstaan ervan zou hebben gekend. Uitgaande van bekendheid bij de Gemeente met het onderhavige probleem (drainerende werking van lekkende riolen, hetgeen droogstand en daardoor paalrot aan houten funderingen kan veroorzaken), heeft de Rechtbank onderzocht of op de voet van art. 6:162 BW aansprakelijkheid bestaat. De Rechtbank is op grond van overwegingen, die hierna nog aan de orde zullen komen, tot de conclusie gekomen dat de Gemeente noch in haar verplichtingen als rioolbeheerder noch in haar informatieplicht jegens de Bewoners, in het algemeen en meer in het bijzonder ten aanzien van de woningen, tekort is geschoten. Wat betreft de gestelde schending van de informatieplicht is de Rechtbank van oordeel dat causaal verband tussen de gestelde schending en de gestelde schade ontbreekt, omdat niet gesteld of gebleken is dat de Bewoners, indien zij eerder dan in 2000 zouden zijn geïnformeerd,

de nodige maatregelen zouden hebben genomen om die schade te beperken.

Beoordeling van de grieven door het Hof

Het Hof heeft de grieven 1 en 9 niet behandeld. Aan het einde van deze casus wordt dit verklaard.

1. In hun tweede grief komen de Bewoners op tegen het oordeel van de Rechtbank dat, nu aansprakelijkheid op grond van art. 6:162 BW ontbreekt, hun vorderingen op grond van art. 6:174 lid 1 BW moeten worden afgewezen. De Bewoners zijn van mening dat de Rechtbank daarmee geen recht heeft gedaan aan hun primaire, op art. 6:174 BW gebaseerde, vordering en ten onrechte niet heeft vastgesteld dat de gemeentelijke riolering in het algemeen en meer in het bijzonder ter plaatse van de drie locaties is aan te merken als gebrekkig in de zin van art. 6:174 lid 1 BW. De wetgever heeft bij de 'tenzijclausule' van art. 6:174 lid 1 BW gedacht aan de gevallen waarin het gebrek in de opstal ontstaat ten gevolge van een van buiten komende oorzaak die aan de bezitter niet kan worden toegerekend, zoals overmacht of een andere rechtvaardigingsgrond, waarbij tevens tussen het ontstaan van het gebrek en het ontstaan van de schade een zodanig korte tijdspanne verloopt dat de bezitter het intreden van de schade, ook al had hij van het bestaan van het gebrek kennis gehad, niet had kunnen voorkomen. In dit geval is het gebrek niet ontstaan als gevolg van een van buiten komende oorzaak, maar als gevolg van veroudering van het rioleringsstelsel en het achterwege blijven van onderhoud. Het moment waarop het in art. 6:174 lid 1 BW bedoelde gevaar is ontstaan, ligt bij het ontstaan van de lekkages van de riolen, althans het ontstaan van zodanige lekkages dat daarvan op den duur schade is te verwachten. Het is bovendien aan de Gemeente om omstandigheden aan te voeren op grond waarvan de aansprakelijkheid op grond van art. 6:174 lid 1 BW zou moeten worden opgeheven, niet aan de Bewoners om, zoals de Rechtbank ten onrechte heeft overwogen, feiten en omstandigheden aan te voeren die tot het oordeel zouden moeten leiden dat de Gemeente nalatig is

geweest in haar zorgverplichting, aldus de Bewoners.

Deze grief kan niet slagen om de volgende redenen:

het stond de Rechtbank op zichzelf vrij om, zoals zij kennelijk heeft gedaan, in het midden te laten of voldaan is aan de voorwaarden voor aansprakelijkheid die art. 6:174 lid 1 BW stelt en te onderzoeken of voldaan is aan de tenzij-clausule, die op die aansprakelijkheid een uitzondering maakt. Indien immers aan de voorwaarden van de tenzij-clausule is voldaan, ontbreekt aansprakelijkheid reeds om die reden en is nader onderzoek naar de voorwaarden die aansprakelijkheid vestigen, overbodig. Anders dan de Bewoners aanvoeren, staat aan toepassing van de tenzij-clausule niet in de weg dat het hier niet zou gaan om een gebrek ten gevolge van een van buiten komende oorzaak waarbij tevens tussen het ontstaan van het gebrek en het ontstaan van de schade een zodanig korte tijdspanne verloopt dat de bezitter het intreden van de schade, ook al had hij van het bestaan van het gebrek kennis gehad, niet had kunnen voorkomen. De tenzij-clausule is niet tot dergelijke gevallen beperkt, maar heeft ten doel tot uitdrukking te brengen dat de bezitter zijn aansprakelijkheid niet kan afwenden met een beroep op (schuld of onrechtmatigheid uitsluitende) onbekendheid met het gebrek, doch slechts door omstandigheden te bewijzen die hem, bij bekendheid met het gebrek, van aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad hadden gevrijwaard. De Rechtbank heeft dan ook terecht onderzocht of, uitgaand van bekendheid van de Gemeente met het door haar geformuleerde gevaar (drainerende werking van lekkende riolen, hetgeen droogstand en daardoor paalrot aan houten funderingen kan veroorzaken), de Gemeente op grond van art. 6:162 BW aansprakelijk zou zijn.

De Rechtbank heeft daarbij niet uit het oog verloren dat de bewijslast ten aanzien van toepassing van de tenzij-clausule in beginsel op de Gemeente rust. De Rechtbank is kennelijk van oordeel dat de feiten en omstandigheden die de Gemeente heeft aangevoerd om te adstrueren dat zij,

anders dan de Bewoners aanvoeren, haar onderhoudsverplichtingen ten aanzien van de riolering wel is nagekomen, onvoldoende zijn weersproken zodat zij daarmee als vaststaand moeten worden aangemerkt. Voor zover de Bewoners betogen dat de Rechtbank had moeten vaststellen wanneer het bedoelde gevaar is ontstaan, treft dat betoog geen doel. De Rechtbank heeft kennelijk bekendheid van de Gemeente met dat gevaar aanwezig verondersteld op het tijdstip dat dit gevaar is ontstaan, waarbij zij in het midden mocht laten op welk tijdstip dat gevaar precies is ontstaan. Daartoe gaf - en geeft - het debat tussen partijen ook geen aanleiding, mede gelet op het feit dat de Bewoners zich slechts baseren op een in algemene termen gesteld 'gevaar', in hoger beroep onbestreden door de Rechtbank geformuleerd vonnis, en zelf ook geen duidelijk standpunt hebben ingenomen ten aanzien van het tijdstip waarop het gevaar is ontstaan.

Ten slotte merkt het Hof nog het volgende op. In de zaak van de dijkverschuiving te Wilnis (Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht/Gemeente de Ronde Venen, LJN BN6236, RvdW 2011/7) heeft de Hoge Raad ten aanzien van de vraag of de dijk voldeed aan de eisen die men daaraan in de gegeven omstandigheden mocht stellen als bedoeld in art. 6:174 lid 1 BW (kort gezegd: of aan de dijk een 'gebrek' kleefde) bij arrest van 17 december 2010 onder meer het volgende overwogen:

Bij het antwoord op de vraag of de opstal voldoet aan de eisen die men daaraan in de gegeven omstandigheden mag stellen, komt het derhalve aan op de - naar objectieve maatstaven te beantwoorden - vraag of de opstal, gelet op het te verwachten gebruik of de bestemming daarvan, met het oog op voorkoming van gevaar voor personen en zaken deugdelijk is, waarbij ook van belang is hoe groot de kans op verwezenlijking van het gevaar is en welke onderhouds- en veiligheidsmaatregelen mogelijk en redelijkerwijs te vergen zijn.

Toegesneden op de onderhavige vraagstelling betekent het vorenstaande dat

rekening moet worden gehouden met factoren als de aard en bestemming van de kade (een publiek toegankelijke dijk), de waarborgfunctie van de veendijk (bescherming van omwonenden tegen water), de fysieke toestand van de kade ten tijde van de verwezenlijking van het gevaar, de naar objectieve maatstaven te beoordelen kenbaarheid van het gebrek en het daaraan verbonden gevaar van kadeverschuiving, de bij de uitvoering van zijn publieke taak aan het Hoogheemraadschap toekomende beleidsvrijheid en de financiële middelen die hem in dat verband ten dienste staan, een en ander mede gelet op de toenmalige stand van de wetenschap en de techniek en de daadwerkelijke (technische) mogelijkheid van het nemen van afdoende veiligheidsmaatregelen.

Het enkele feit van de kadeverschuiving zal in het algemeen voldoende zijn voor het aannemen van het vermoeden dat de kade (dijk) niet voldeed aan de daaraan in de gegeven omstandigheden te stellen eisen, behoudens door de bezitter ervan te leveren tegenbewijs (zoals de Rechtbank heeft geoordeeld).

De hierboven genoemde factoren kunnen in voorkomend geval in uiteenlopende richting wijzen, maar daarbij verdient aantekening dat de aard, de bestemming en de waarborgfunctie van de kade zwaarwegende factoren zijn die kunnen meebrengen dat daartegenover aan andere omstandigheden minder gewicht toekomt of ertoe kunnen nopen dat aan de onderbouwing van stellingen met betrekking tot de nietkenbaarheid van het gevaar van een kadeverschuiving strenge eisen worden gesteld.

Het Hof is van oordeel dat de geciteerde gezichtspunten in het onderhavige geval van belang zijn, aangezien het ook in deze zaak gaat om de aansprakelijkheid van een overheidslichaam voor een gesteld gebrek in een publiek werk. Dit betekent dat de vraag of de riolering in de Gemeente voldoet aan de eisen die men daaraan in de gegeven omstandigheden mag stellen in de zin van art. 6:174 lid 1 BW (hierna ook wel: of daar-

aan een 'gebrek' kleeft) in wezen dezelfde is als de vraag of de Gemeente onrechtmatig jegens de Bewoners heeft gehandeld. In beide gevallen speelt de eventuele afwezigheid van (subjectieve) kennis bij de Gemeente van het gevaar geen rol, aangezien in het eerste geval deze onbekendheid geen disculpatie (bewijs van afwezigheid van schuld) oplevert en de bekendheid in het tweede geval verondersteld wordt. De overwegingen van de Rechtbank in het kader van de tenzij-clausule omtrent de onrechtmatigheid zijn derhalve evenzeer van belang voor het oordeel of er sprake is van een gebrek als bedoeld in art. 6:174 lid 1 BW en tevens voor de beoordeling van het subsidiaire standpunt van de Bewoners dat de Gemeente jegens hen een onrechtmatige daad heeft gepleegd. Dit is in overeenstemming met de opvatting in de literatuur dat indien de gebrekkigheid van de opstal wordt beoordeeld aan de hand van hetgeen aan onderhoud en maatregelen van de bezitter verwacht kan worden (en dat is naar de kern waar de Bewoners zich op beroepen), de kwalitatieve aansprakelijkheid niet verder reikt dan die uit onrechtmatige daad. Het Hof zal de grieven in dat licht beoordelen, waarbij het Hof tot uitgangspunt zal nemen dat stelplicht en bewijslast ten aanzien van de vraag of de riolering gebrekkig was op de Bewoners rusten. Het Hof neemt daarbij tevens tot uitgangspunt dat geen grief is gericht tegen de vaststelling van de Rechtbank, dat het in art. 6:174 lid 1 BW bedoelde gevaar in deze zaak is drainerende werking van lekkende riolen, hetgeen droogstand en daardoor paalrot aan houten funderingen kan veroorzaken.

2. Met hun derde grief verwijten de Bewoners de Rechtbank dat zij geen aandacht heeft gegeven aan hun stelling dat de Gemeente in de periode vanaf de bouw van de woningen tot 1995 het openwaterpeil heeft verlaagd tot een niveau van NAP -2 m. Vanwege de eerder door de Gemeente zelf bij het verlenen van bouwvergunningen voorgescreven hoogte van de bovenkant funderingshout ten opzichte van NAP zijn op die wijze risico's op droogstand veroorzaakt. De Gemeente heeft hierover ook nooit informatie verstrekt aan perceeleige-

naren in Dordrecht. Indien en voor zover zou blijken dat deze verlagingen geheel of gedeeltelijk kunnen worden aangemerkt als een oorzaak van de droogstand aan de houten paalfunderingen, is de Gemeente in haar hoedanigheid van beheerder van het openwaterpeil in de relevante periode daarvoor aansprakelijk.

De Bewoners stellen in de toelichting op deze grief voorop dat (in hun zienswijze) de te lage grondwaterstand op de drie locaties is veroorzaakt door lekkende rioleringen. Het Hof begrijpt de grief dan ook zo dat de bewoners daarmee willen betogen dat indien het Hof tot het oordeel zou komen dat de funderingsschade niet (alleen) te wijten is aan lekkende riolering maar (ook) aan fluctuaties in het openwaterpeil, dit laatste evenzeer een omstandigheid is die voor rekening van de Gemeente komt. Aangezien, zoals hierna zal blijken, het Hof niet toekomt aan de beoordeling van het eventuele causaal verband tussen onrechtmatigheid en schade, hebben de Bewoners bij deze grief geen belang.

3. In hun vierde grief vechten de Bewoners met verschillende klachten in de eerste plaats aan dat de Rechtbank ten onrechte niet in aanmerking heeft genomen de bij de Gemeente bestaande langjarige wetenschap van de slechte staat waarin de rioleringen zich bevonden alsmede de wetenschap van de daaruit voortvloeiende risico's voor houten paalfunderingen. De grief is ongegrond voor wat betreft de wetenschap van de bedoelde risico's. De Rechtbank is immers veronderstellenderwijs ervan uitgegaan dat de Gemeente die wetenschap bezat.

De grief is ontoelaatbaar vaag voor zover daarin wordt aangevoerd dat de Gemeente 'langjarige' wetenschap had van de slechte staat waarin de rioleringen zich bevonden. Onduidelijk is wanneer naar de mening van de bewoners deze 'langjarige' wetenschap is ontstaan en wat zij bedoelen met 'de slechte staat' van de riolering. De Gemeente heeft gemotiveerd gesteld dat

- i. de Wareco-rapporten niet ten doel hadden de funderingsproblematiek in kaart

- te brengen maar te adviseren over de vraag op welke wijze na rioolrenovatie door middel van drainage wateroverlast zou kunnen worden voorkomen;
- ii. uit deze rapporten wel bleek dat zich gevallen voordeden van aantasting van houten paalfunderingen door schimmels, maar nog niet dat binnen de Gemeente een omvangrijk funderingsprobleem bestond;
 - iii. de Gemeente Wareco verzocht heeft een indicatief funderingsonderzoek te verrichten, hetgeen geleid heeft tot de in september 2000 gereed gekomen 'Rapportage grondwater- en funderingsonderzoek, afbakening funderingsproblematiek in Dordrecht', naar aanleiding waarvan de Gemeente in oktober 2000 een informatiebrief heeft gezonden aan de eigenaren van panden waar mogelijk sprake was van droogstand en
 - iv. de Gemeente naar aanleiding van dit laatste rapport tot een plan van aanpak besloten heeft, waarvan deel uitmaakte dat bloksgewijs de staat van de funderingen in het gehele aandachtsgebied verder in kaart zou worden gebracht.

De Bewoners hebben onvoldoende gesteld, laat staan voldoende gespecificeerd te bewijzen aangeboden, dat eerder dan de Gemeente stelt naar objectieve maatstaven gemeten kenbaar was dat zich een omvangrijk funderingsprobleem voordeed. Uit de verklaring van de heer [...] volgt niet iets anders, hooguit kan daaruit worden opgemaakt dat de heer [...] van mening is dat de Gemeente eerder dan zij gedaan had, een gestructureerd onderzoek naar de omvang van de funderingsproblematiek had behoren in te stellen.

Een andere vraag is of de Gemeente in algemene zin bekend was met de risico's van drainerende riolen voor droogstand en daaruit resulterende paalrot, maar zoals eerder overwogen is de Rechtbank er van uit gegaan dat de Gemeente daarmee bekend was. Hetgeen de Bewoners in hun memorie van grieven aanvoeren over

- i. het door de Gemeente gehanteerde voorschrift dat het funderingshout ruim onder het laagst voorkomende niveau

- van het grondwaterpeil moest liggen,
 - ii. dat al ruim een eeuw bekend was dat funderingshout niet droog mag staan en
 - iii. dat de Gemeente vanaf 1951 grondwatermeetnetten heeft beheerd om de grondwaterstand te monitoren,
- duidt er niet op dat de Gemeente méér wist dan de Rechtbank veronderstellenderwijs heeft aangenomen.

De Bewoners voeren voorts aan dat de Rechtbank ter invulling van de onderhoudsplicht ten onrechte een criterium heeft gehanteerd uit het arrest van de Hoge Raad van 9 oktober 1981, NJ 1982, 332 (Bargerbeek/Juurlink), dat betrekking had op het onderhoud van sloten door een waterschap. Volgens de Bewoners is het onderhoud van riolering daarmee niet vergelijkbaar, aangezien het onderhoud van riolering voor het overgrote deel betaald wordt uit van de gebruikers te heffen rioolrecht. Hoe meer rioleringsbuizen er in de bebouwde kom liggen, hoe meer rioolrecht kan worden geheven, aldus de Bewoners.

Deze klacht richt zich kennelijk tegen het oordeel van de Rechtbank dat voor het antwoord op de vraag of de Gemeente aan haar onderhoudsverplichting heeft voldaan relevant is welke financiële middelen haar ten dienste staan. Uit het hiervoor aangehaalde arrest inzake de dijkverschuiving in Wilnis blijkt dat dit aspect een rol kan spelen bij de vraag of sprake is van een gebrek in de zin van art. 6:174 lid 1 BW. Niet valt in te zien waarom dat bij de beoordeling van een gestelde onrechtmatige daad anders zou zijn. De omstandigheid dat de Gemeente in staat is rioolrecht te heffen betekent ook niet dat de Gemeente ongelimiteerde middelen voor het onderhoud van de riolering ter beschikking staan. Hoewel op zichzelf juist mag zijn dat hoe meer riolering er is gelegd hoe meer rioolrecht de Gemeente kan heffen, is duidelijk dat de hoeveelheid riolering die moet worden onderhouden - en daarmee de onderhoudskosten - evenredig toeneemt. Ook de Bewoners zelf gaan er kennelijk van uit dat het onderhoud van rioleringen 'voor het overgrote deel' (dus niet: geheel) betaald wordt uit van de gebruikers te heffen riool-

recht en dat wordt bevestigd door de door de Gemeente verstrekte en verder niet meer betwiste cijfers (memorie van antwoord 9.50). Ten slotte merkt het Hof op dat ook een waterschap kosten kan doorbelasten aan de ingelanden. In zoverre verschilt de aansprakelijkheid van een waterschap die in de Bargerbeek- en de Wilniszaken aan de orde was dus niet van de onderhavige. De klacht gaat niet op.

De Bewoners voeren vervolgens aan dat de aanbeveling van Stichting Rioned om jaarlijks 7% van het rioleringsstelsel te inspecteren door de Gemeente, niet wordt gehaald. Uit het Gemeentelijk Rioleringsplan IV 2007-2010 zou volgen dat jaarlijks slechts 3,5% wordt geïnspecteerd. De Rechtbank heeft hier volgens de Bewoners ten onrechte geen rekening mee gehouden.

In het Gemeentelijke Rioleringsplan IV 2007-2010 is vermeld (onder 5.3.1) dat "op dit moment" (een concept van het plan dateert van 13 maart 2007) jaarlijks 20 km wordt geïnspecteerd (overeenkomend met 3,5%) en dat de inspectiefrequentie daarmee in vergelijking met andere gemeenten laag is. De Gemeente heeft tegen het standpunt van de Bewoners ingebracht dat

- i. bij deze norm geen rekening wordt gehouden met het feit dat recent herstellde of vernieuwde riolering minder vaak geïnspecteerd hoeft te worden;
- ii. de Stichting Rioned heeft verklaard geen aanbevelingen over de inspectiefrequentie te doen en
- iii. in de periode 1983 tot 2007 alle riolen in het aandachtsgebied zijn geïnspecteerd.

De Gemeente voegt daaraan toe dat inspecties vooral plaatsvinden wanneer er aanwijzingen zijn dat er iets mis is met het riool en op basis van de tijd die sinds de laatste inspectie is verstreken.

Het Hof is van oordeel dat tegen de achtergrond van het door de Gemeente gevoerde verweer het verwijt van de Bewoners onvoldoende gewicht in de schaal legt. Het mag zo zijn dat de Gemeente tot 2007 gemiddeld genomen minder rioleringen heeft geïnspecteerd dan andere gemeenten, maar niet uitgesloten is dat dit mede het

gevolg is van het feit dat de Gemeente veel riolering heeft vervangen of hersteld, met als gevolg dat er minder riolering over was om te inspecteren. Belangrijker is echter dat de Gemeente onweersproken heeft gesteld dat zij in ieder geval wel alle riolering in het aandachtsgebied heeft geïnspecteerd, het gebied waarbinnen zich naar tussen partijen niet in geschil is de meeste problemen voordoen. De Gemeente heeft daarmee de prioriteiten juist gelegd. Daar komt bij dat de Gemeente onweersproken heeft gesteld dat, indien uit de inspectie van lekkage blijkt, zij er voorzichtigheidshalve voor kiest eerder in te grijpen dan strikt genomen volgens de toepasselijke NEN-norm wordt voorgeschreven. Een plan van aanpak waarbij de Gemeente een (gemiddeld) lagere inspectiefrequentie hanteert, maar daarbij wel de prioriteit legt in het gebied waar de meeste problemen zijn te verwachten, en verder juist weer eerder tot herstel of vervanging overgaat dan wordt aanbevolen, valt binnen de beleidsvrijheid die de Gemeente op dit gebied toekomt en acht het Hof ook overigens niet onjuist.

In de memorie van grieven komen de bewoners ook op tegen de overweging van de Rechtbank dat in het aandachtsgebied zowel sprake is van paalfunderingen als van funderingen op staal, dikwijls op kleine afstand van elkaar. Volgens de Bewoners is dat in zijn algemeenheid feitelijk onjuist en verbindt de Rechtbank daaraan onjuiste conclusies. Er zijn volgens de bewoners diverse straten waarin geen sprake is van de aanwezigheid van op staal gefundeerde woningen, onder meer bij de panden aan de [...]straat en de [...]straat. Als de Gemeente geen maatregelen kon treffen wegens de gevolgen van op staal gefundeerde woningen, had zij de eigenaren van de paalgefundeerde woningen moeten inlichten teneinde hen in staat te stellen zelf maatregelen ter voorkoming van schade te treffen.

Ook dit onderdeel van de grief gaat niet op. Met haar overweging over de op staal gefundeerde huizen heeft de Rechtbank tot uitdrukking willen brengen dat de Gemeente bij de uitvoering van haar taak als rioolbeheerder niet alleen rekening moet

houden met de belangen van de eigenaren van op hout gefundeerde woningen, maar ook met de tegengestelde belangen van de eigenaren van op staal gefundeerde huizen. De Gemeente heeft immers onweersproken gesteld dat na herstel van lekkende riolering wateroverlast voor op staal gefundeerde woningen kan optreden en dat daarom niet zonder meer tot rioolherstel kan worden overgegaan maar dat daarbij moet worden betrokken in hoeverre aanvullende maatregelen, zoals drainage, moeten worden getroffen om te voorkomen dat het ene probleem wordt vervangen door het andere. Dit oordeel, dat door het Hof wordt onderschreven, wordt niet ontkracht door de verder niet nader geadstrueerde of gepreciseerde stelling van de Bewoners dat "in zijn algemeenheid feitelijk onjuist is" dat in het aandachtsgebied zowel sprake is van paalfunderingen als van funderingen op staal, dikwijls op kleine afstand van elkaar. Ook de stelling dat in bepaalde straten geen op staal gefundeerde woningen voorkomen, ontkracht het uitgangspunt van de Rechtbank niet. Ten slotte verliezen de Bewoners uit het oog dat de Gemeente niet aanvoert dat zij door de aanwezigheid van op staal gefundeerde huizen niet tot rioolherstel hoeft over te gaan. De Gemeente heeft slechts gesteld dat dit laatste alleen kan gebeuren indien tegelijkertijd, waar nodig, aanvullende drainering wordt aangebracht, hetgeen zorgvuldig onderzoek ter plaatse vereist.

De Bewoners klagen ten slotte dat de Rechtbank zonder toereikende motivering is voorbijgegaan aan hetgeen zij hebben gesteld omtrent de lakse en nalatige wijze waarop de Gemeente het rioolbeheer heeft uitgevoerd. Zij beroepen zich daarbij met name op hetgeen zij bij conclusie van repliek hebben gesteld. De Bewoners wijzen in dit verband tevens op de verklaring van de heer [...], waaruit naar hun mening zou volgen dat de Gemeente reeds vanaf 1980 en in ieder geval vanaf medio jaren '80 kennis had van de omvang van het probleem van de lekkende riolering, de daardoor veroorzaakte verlaagde grondwaterstand en de schaderisico's voor de veel voorkomende paalfunderingen. De Bewoners

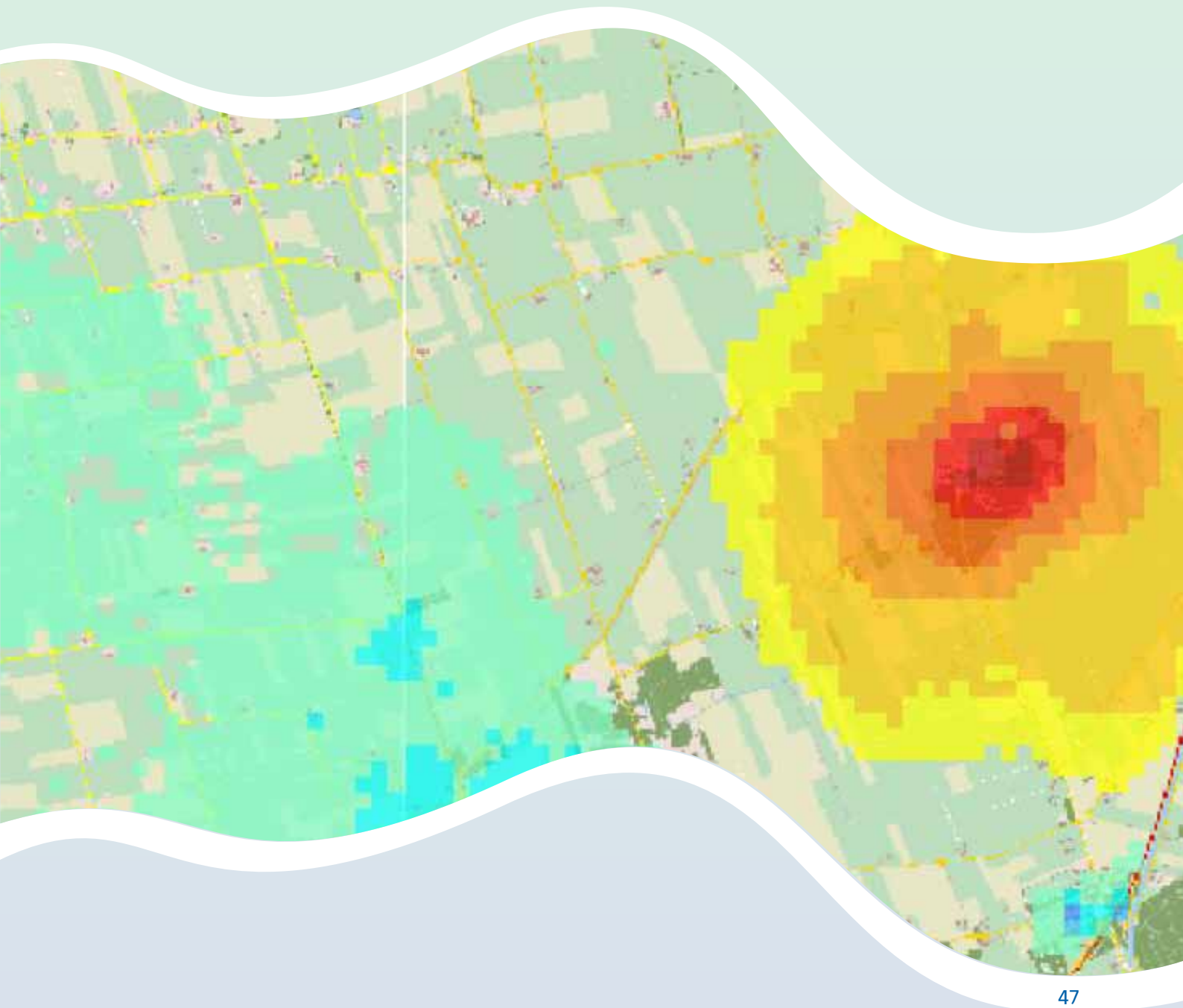
wijzen voorts op de extra monitoring van de grondwaterstand vanaf 1970.

Het Hof is van oordeel dat ook deze klachten niet opgaan. De Rechtbank heeft weliswaar niet op alle in de repliek betreffende dit punt geponeerde stellingen gerespondeerd maar dat hoefde zij ook niet, omdat zij op basis van een zelfstandige beoordeling van de wijze waarop de Gemeente de riolerings- en funderingsproblematiek heeft aangepakt tot de conclusie is gekomen dat de Gemeente aan haar zorgverplichtingen heeft voldaan. Het Hof merkt hierover nog het volgende op: anders dan de Bewoners stellen, gaat het Hof er van uit dat bij de Gemeente eerst sinds september 2000 (door de 'Rapportage grondwater- en funderingsonderzoek afbakening funderingsproblematiek' in Dordrecht van Wareco) op de hoogte was van de omvang van het funderingsprobleem. Het Hof verwijst naar hetgeen hiervoor al is overwogen. Hoewel denkbaar was geweest dat de Gemeente eerder dan zij heeft gedaan opdracht tot dit onderzoek had gegeven, acht het Hof het, beoordeeld naar de situatie in de jaren '90, niet zo evident dat de Gemeente daartoe eerder had moeten besluiten dat dit onrechtmatig jegens de Bewoners moet worden geacht. Het Hof acht het niet onredelijk dat de signalen die uit de eerdere Wareco-onderzoeken (die niet waren gericht op funderingsschade) naar voren waren gekomen zich eerst enige tijd later hebben vertaald in daadwerkelijk beleid, gelet op de achtergronden die zijn geschetst in het Rapport 'onderzoek besluitvormingsproces funderingen' pag. 2 (de technische Wareco-rapporten ter ondersteuning van ambtelijke uitvoering van het rioleringsprogramma waren niet standaard bekend bij de bestuurlijk verantwoordelijke wethouder). Ook acht het Hof het niet onjuist en in ieder geval toelaatbaar binnen de beleidsvrijheid die de Gemeente als rioolbeheerder toekomt, dat zij na september 2000 heeft besloten bloksgewijs de staat van de funderingen in het gehele aandachtsgebied verder in kaart te laten brengen, teneinde op basis van de uitkomsten van dat onderzoek te handelen. Daarbij acht het Hof tevens van belang dat

- i. het gevaar van lekkende riolering een gevaar voor het optreden van vermogensschade is en niet voor schade aan personen en
- ii. het gevaar eerst na een (zeer) lange periode van cumulatieve droogstand optreedt.

De stelling van de Bewoners dat de Gemeente vóór 2001 (of vóór 1986) geen of onvoldoende inspecties heeft uitgevoerd of riolering heeft hersteld, is onvoldoende

onderbouwd en vindt geen steun in de stukken. De Gemeente heeft gesteld dat zij reeds vanaf de jaren '70 rioleringsplannen opstelt, dat ook reeds voordien rioolherstel en vervanging plaatsvond, dat in de periode 1983 tot 2007 circa 400 km riool is geïnspecteerd en 151,5 km riool is vervangen, waaronder 80 km in het aandachtsgebied. Een overzicht van de sinds 1983 vervangen rioleringen heeft de Gemeente als productie bij dupliek overgelegd. Dat de inspanningen van de Gemeente in die periode

onvoldoende zouden zijn geweest of dat zij onjuiste prioriteiten zou hebben gesteld, hebben de Bewoners tegen die achtergrond niet dan wel onvoldoende onderbouwd gesteld.

Voor wat betreft de periode na 2001, geldt dat uit het in een productie overgelegde overzicht blijkt dat de stelling van de Bewoners onjuist is dat de Gemeente pas in 2008 riolen heeft laten herstellen. Het Hof is van oordeel dat de door de Gemeente gekozen aanpak, waarbij op basis van bloksgewijs onderzoek prioriteiten werden gesteld, de toets der kritiek ruimschoots kan doorstaan. Gegeven het feit dat de Gemeente geen onbeperkte financiële middelen ter beschikking staan en het in verband met verkeershinder praktisch ook niet doenlijk is de riolering op teveel plaatsen tegelijk te herstellen of te vervangen, kon de Gemeente voor deze aanpak kiezen en is het onvermijdelijk dat niet alles wat moet worden hersteld en prioriteit heeft, ook terstond wordt gerealiseerd. Om diezelfde redenen mocht de Gemeente ervoor kiezen niet alle riolering in het aandachtsgebied te vervangen, maar op basis van inspectie die stukken te selecteren die (relevante) lekkage vertoonden. De Gemeente heeft ook onvoldoende weersproken gesteld dat oude riolering niet steeds ook ondeugdelijke riolering is. Dit betekent dat riolering eerst moet worden geïnspecteerd voordat deze (waar nodig) kan worden vervangen of hersteld. Evenmin acht het Hof het onrechtmatig dat de Gemeente de prioriteit legt bij de vervanging van riolering in de buurt van fundering die nog niet (ernstig) is aangetast, omdat vervanging daar nog schade kan voorkomen, en niet op plaatsen waarop funderingsschade reeds heeft plaatsgevonden. Dat het funderingsonderzoek eerst in 2005 kon worden afgerond is, naar de Gemeente onweersproken heeft gesteld, niet alleen veroorzaakt door het feit dat dit een zeer omvangrijke opdracht was, waarvoor drie onderzoekbureaus moesten worden ingeschakeld, maar ook door de omstandigheid dat de meerderheid van de eigenaren van een woonblok toestemming voor funderingsonderzoek moest geven. Hoewel op zichzelf begrijpelijk is dat bij de bewoners

de indruk bestaat dat het allemaal erg lang duurt, kan het Hof niet constateren dat de Gemeente een beleid heeft gevoerd dat de toets van de kritiek niet kan doorstaan.

De in de conclusie van vervatte 23 stellingen stuiten voor het grootste gedeelte op het voorgaande af. Het Hof merkt naar aanleiding van die stellingen nog kort het volgende op:

- de Bewoners verliezen uit het oog dat het niet aan de Gemeente is om concreet aan te geven wat zij in het aandachtsgebied heeft ondernomen, aangezien stelplicht en bewijslast op de Bewoners rusten; overigens heeft de Gemeente ruimschoots aangegeven op welke wijze zij, ook in het aandachtsgebied, invulling heeft gegeven aan haar onderhoudstaak;
- het advies om rondom riolering een kleilaag aan te brengen of de cunetten met uitkomende grond op te vullen wordt door de Gemeente betwist en wordt niet ondersteund door de betreffende productie;
- de Gemeente heeft gemotiveerd aangevoerd waarom de drainage in de [...] straat op de genoemde hoogte is ingesteld (funderingsherstel moest toch al plaatsvinden, er moest rekening worden gehouden met aldaar aanwezige woningen op staal) en de Bewoners hebben een en ander niet verder weerlegd;
- het verwijt dat de Gemeente, nadat de funderingsproblematiek duidelijk was geworden, minder geld voor rioolrenovatie beschikbaar heeft gesteld dan voordien, stuit af op de onbestreden gebleven stelling van de Gemeente dat door de nieuwe technieken (zoals 'relining') meer riolering kan worden hersteld met een vergelijkbaar budget;
- onduidelijk is waarom de gestelde onjuiste aanpak van het funderingsonderzoek en de beweerdelijk daarbij gemaakte fouten van drie externe bureaus aan de Gemeente zouden kunnen worden verweten.

In de memorie van grieven verwijten de Bewoners de Gemeente nog dat zij, hoewel reeds vanaf 1980 of medio jaren '80 op de hoogte van de omvang van het probleem

van de lekkende riolering, de daardoor veroorzaakte verlaagde grondwaterstand en de schaderisico's voor de veel voorkomende houten paalfunderingen, de Bewoners niet heeft gewaarschuwd. Dit betoog loopt stuk op het oordeel van het Hof dat de Gemeente eerst vanaf september 2000 zicht had op de daadwerkelijke omvang van de problematiek en dat de Gemeente toen de bewoners van het aandachtsgebied hieromtrent heeft geïnformeerd.

Grief 4 stuit op al het voorgaande af. Het Hof tekent hierbij aan dat voor zover de grief ingaat op de specifieke situatie ten aanzien van de drie locaties, het Hof daarop zal beslissen bij de bespreking van de grieven 10, 11 en 12.

4. Grief 5 richt zich tegen het oordeel van de Rechtbank dat de Bewoners onvoldoende feiten en omstandigheden hebben gesteld die - mits bewezen - tot het oordeel zouden moeten leiden dat de Gemeente nalatig is geweest in haar zorgverplichting. In dat verband verwijzen de Bewoners (wederom) naar hetgeen zij hebben gesteld in de conclusie van repliek.

De grief, die in belangrijke mate voortbouwt op stellingen die ook reeds zijn aangevoerd in het kader van grief 4, faalt op dezelfde gronden. Voor zover ook nog wordt verwezen naar het in een productie bij de grieven overgelegde overzicht van rapporten en adviezen die door de Gemeente zijn genegeerd of waaraan de Gemeente niet (tijdig) consequenties heeft verbonden, betoogt de Gemeente met recht dat door verwijzing naar dit schematisch opgezette en in telegramstijl geformuleerde overzicht (voor Gemeente en Hof) niet voldoende duidelijk is gemaakt op welke gronden de Bewoners menen dat het aangevochten vonnis onjuist is. Het Hof gaat dan ook aan hetgeen in dit overzicht is gesteld, voorbij.

5. In grief 6 klagen de Bewoners dat de Rechtbank in haar rechtsoverwegingen niet tot uitgangspunt heeft genomen de bevindingen, blijkend uit de in opdracht van de BVFP opgestelde TNO-rapportages omtrent het causaal verband tussen de opgetreden scha-

de en de lekkende riolering. De Rechtbank zou ook hebben miskend dat voor zover fluctuerend openwaterpeil als oorzaak van de schade moet worden aangemerkt, de Gemeente als beheerder van dat peil tot 1995 daarvoor aansprakelijk is. De Rechtbank heeft eveneens ten onrechte als mogelijke oorzaak genoemd een ondeugdelijke aanleg van de fundering door te hoge instelling van het bovenste funderingshout.

De grief faalt reeds omdat uit het voorgaande volgt dat aan de riolering geen 'gebrek' in de zin van art. 6:174 lid 1 BW kleefde respectievelijk dat de Gemeente niet onrechtmatig heeft gehandeld. Aan de vraag naar het causaal verband komt het Hof derhalve niet toe.

6. Met grief 7 betogen de Bewoners dat de Rechtbank bij onder meer de uitwerking van de concreet aan de orde gestelde drie panden, de zorgplicht van de Gemeente versmald heeft tot de vraag of de Gemeente heeft gedaan hetgeen onderzoeksbureaus haar hebben geadviseerd. De Rechtbank had hierbij de onderzoeksplicht van de Gemeente moeten betrekken, gelet op de bij haar bestaande wetenschap inzake de problematiek. Uit de verklaring van de heer [...] blijkt dat de Gemeente op grond van de monitoring van het grondwater sinds 1970 en de in opdracht van de Gemeente uitgevoerde rapportages van Warencó sedert 1980 zowel op ambtelijk als op politiek-bestuurlijk niveau ervan op de hoogte was dat er een omvangrijk probleem was met de lekkages in de gemeentelijke riolering en de daardoor veroorzaakte verlaagde grondwaterstand in relatie tot de op tal van plaatsen aanwezige houten paalfunderingen.

De grief faalt. De Rechtbank heeft terecht, na eerst te hebben geoordeeld dat de Gemeente niet tekort is geschoten in haar zorgplicht ten aanzien van de riolering, vervolgens onderzocht of er niettemin aanleiding is om ten aanzien van de drie specifieke locaties te oordelen dat de Gemeente daar eerder of anders had moeten optreden. De Rechtbank is van oordeel dat de Gemeente daartoe niet gehouden was,

omdat de adviezen die aan haar waren verstrekt, daar geen aanleiding toe gaven en van de Gemeente niet verwacht hoefde te worden - partijen stelden dat volgens de Rechtbank ook niet - dat zij zelfstandig onderzoek zou hebben moeten doen naar een mogelijk verband tussen funderingsschade en lekkende rioleringen. De Bewoners vechten dit laatste oordeel kennelijk niet aan, maar brengen naar voren dat een dergelijk verband de Gemeente al lang bekend was. Aldus miskennen de Bewoners de redene-

ring van de Rechtbank, die er onmiskenbaar van uit is gegaan dat de Gemeente wel in algemene zin bekend was met het verband tussen lekkende rioleringen en funderingsschade, maar niet over wetenschap beschikte die tot eerder of ander optreden noopte bij de drie locaties. De Bewoners voeren dit laatste ook niet aan.

7. In grief 8 stellen de Bewoners aan de orde dat de Gemeente hen veel eerder dan in 2000 had moeten waarschuwen, zij hadden

dan maatregelen kunnen nemen die de funderingsschade in zijn huidige omvang hadden kunnen voorkomen, bijvoorbeeld door deze informatie in hun aankoopbeslissing te verdisconteren of door zelf (eerder) en tegen lagere kosten de paalfundering te herstellen.

Ook deze grief kan niet slagen, omdat het Hof van oordeel is dat vóór 17 oktober 2000, de datum waarop de Gemeente de Bewoners per brief over de paalrotproblematiek als gevolg van droogstand heeft geïnformeerd, op de Gemeente geen waarschuwingsplicht rustte. Uit hetgeen het Hof hiervoor heeft overwogen blijkt dat de Gemeente pas in september 2000 zicht had gekregen op de omvang van de funderingsproblematiek. Tegen deze achtergrond behoefde de Gemeente, zolang onzekerheid bestond over de omvang van de problematiek bestond, daarvoor in redelijkheid geen algemene waarschuwing te doen uitgaan.

8. In de grieven 10, 11 en 12 komen de Bewoners op tegen het onderdeel van het vonnis waarin de Rechtbank de concrete gevallen van de drie locaties heeft beoordeeld. De Rechtbank heeft voorop gesteld dat het ook hierbij gaat om de vraag of de Gemeente, in aanmerking genomen de concrete omstandigheden van het geval, de verschillende bij haar beleid betrokken belangen en de middelen die tot haar beschikking staan, de zorg van een goed beheerder in acht heeft genomen. De Rechtbank is tot de conclusie gekomen dat, gelet op de adviezen waarover de Gemeente beschikte, de Gemeente niet in de vereiste zorg tekort is geschoten.

Voor zover de Bewoners willen opkomen tegen de door de Rechtbank (ook in de individuele gevallen) gehanteerde, geformuleerde maatstaf, is dat tevergeefs. Uit hetgeen hiervoor is overwogen volgt dat de Rechtbank de juiste maatstaf heeft aangelegd en dat de handelwijze van de Gemeente in algemene zin aan die maatstaf beantwoordt. Terecht ook heeft de Rechtbank ten aanzien van de drie individuele locaties aan de hand van dezelfde maatstaf onderzocht of zich feiten of omstandigheden voordeden die maken dat de Gemeente

de riolering in de nabijheid van die locaties eerder had moeten herstellen. Voor zover de grieven iets anders willen betogen, falen zij in zoverre.

Met betrekking tot de locatie [adres appellant 4] (grief 10) heeft de Gemeente de riolering in 1977 vervangen. De Bewoners verwijten de Gemeente echter dat zij toen een oude rioolstreng heeft laten liggen. De Rechtbank overwoog dat niet blijkt dat de Gemeente is geadviseerd de genoemde rioolstreng te verwijderen of dat deze als urgent is aangeduid. Wel blijkt volgens de Rechtbank uit rapportage van Gemeentewerken Rotterdam dat de panden niet deugdelijk waren gefundeerd en dat geadviseerd werd de fundering geheel te vervangen. Gelet op dit advies had rioolvernieuwing of -herstel op deze locatie geen prioriteit, aldus de Rechtbank.

De Bewoners komen hiertegen op met een klacht die zich als volgt laat samenvatten. Door de oude rioolstreng te laten liggen heeft de Gemeente het risico genomen dat deze grondwater verplaatst of afvoert of dat het riool zou instorten. Nadat de Gemeente het spuiriool rond 1994 had ontkoppeld, heeft de Gemeente de rioolstreng niet volgeschuimd of verwijderd, en nadien is deze steeds meer gaan lekken. Wareco heeft in de jaren 1988, 1990 en 1991 droogstandrisico's gerapporteerd en gewaarschuwd voor lekkende drainerende riolen. Gelet op deze waarschuwingen rustte op de Gemeente tenminste de verplichting spoedig funderingsonderzoek uit te laten voeren en aansluitend maatregelen te treffen. De Bewoners verwijzen in het bijzonder naar het rapport van Wareco van 11 oktober 1988 pag. 10.

Het Hof is van oordeel dat dit betoog niet op gaat. De waarschuwingen waar de Bewoners zich op beroepen duiden niet op een zodanig urgente situatie dat de Gemeente daarin aanleiding had moeten zien meteen een nader onderzoek in te stellen of ten aanzien van de oude rioolstreng maatregelen te nemen. Op pag. 10 van het rapport van Wareco van 11 oktober 1988 staat slechts dat droogstand vermoedelijk

optreedt in (onder meer) de Koninginestraat. Over de oude rioolstreng bevat het rapport niets. Grief 10 faalt.

Met betrekking tot het adres van appellanten 3 beroepen de Bewoners zich in grief 11 op:

- i. een waarschuwing van Wareco dat er mogelijk rioleringsproblemen zijn in het hele gebied en
- ii. een in een rapport van Gemeentewerken (onduidelijk is of de bewoners het oog hebben op het rapport van 1 juli 2002 of van 7 april 2003) voorkomende vermelding dat sprake is van het droogstaan van funderingshout.

Deze feiten, die niet aangeven dat de situatie op deze locatie ernstiger of urgenter was dan elders, hoefden naar het oordeel van het Hof voor de Gemeente geen aanleiding te vormen om van haar beleid af te wijken en de riolering ter plaatse eerder te herstellen dan zij uiteindelijk heeft gedaan. Ook grief 11 faalt.

Ten aanzien van de locatie van het adres van appellanten 1 en 2 voeren de Bewoners in grief 12 aan dat de Wareco-rapporten aanleiding hadden moeten geven om direct actie te ondernemen. In het Wareco-rapport van 25 november 1991 wordt immers aan-

gegeven dat in het riool in de Reeweg Oost waarschijnlijk ernstige lekkages voorkomen, aldus de Bewoners.

In het Wareco-rapport van 25 november 1991 wordt (onder 5.2) vermeld dat 'mogelijk' droogstand van houten paalfunderingen voorkomt bij de "even zijde van de [...]; vanaf het [...] tot de begraafplaats" en (onder 5.4) dat de riolering in de [...] niet is opgenomen in de planning van de rioolvervanging en dat juist in deze riolering waarschijnlijk ernstige lekkages voorkomen. De Gemeente heeft gemotiveerd aangevoerd dat met die lekkages niet is gedoeld op lekkages ter hoogte van de adressen van appellant 1 en 2. De Bewoners hebben dit laatste niet bestreden. Tegen deze achtergrond noopten de door Wareco geconstateerde 'mogelijke' droogstand en het 'waarschijnlijk' voorkomen van ernstige lekkage (op een andere plaats dan de onderhavige locatie) de Gemeente niet tot onmiddellijk onderzoek of ingrijpen. Dat geldt ook voor hetgeen de Bewoners in dat rapport op pag. 9 en 18 menen te lezen, alleen al omdat onvoldoende blijkt dat deze passages op de adressen van appellant 1 en 2 betrekking hebben.

Ook grief 12 kan niet slagen.

Slotsom

Het voorgaande leidt tot de volgende slotsom.

Grief 1, die zich richt tegen het oordeel van de Rechtbank dat de vordering van appellant 1 is verjaard, behoeft geen behandeling. Uit het voorgaande blijkt immers dat haar vordering ook reeds op inhoudelijke gronden behoort te worden afgewezen.

Grief 9 heeft betrekking op de door de Bewoners gemaakte onderzoekskosten, buitengerechtelijke kosten en de proceskosten. Aangezien geen van de grieven tot vernietiging van het bestreden vonnis kan leiden heeft de Rechtbank deze kosten terecht voor rekening van de Bewoners gelaten.

Het bestreden vonnis zal worden bekrachtigd, waarbij de Bewoners als de in het ongelijk gestelde partijen in de kosten van het geding in hoger beroep zullen worden veroordeeld.

Beslissing

Het Hof:

- bekrachtigt het vonnis waarvan beroep;
- veroordeelt de Bewoners in de kosten van het geding in hoger beroep, tot heden aan de zijde van de Gemeente begroot op € 313,- voor verschotten en € 2.682,- voor salaris van de advocaat;
- verklaart deze uitspraak wat betreft de kostenveroordeling uitvoerbaar bij voorraad.

Bijlage 2

Overzicht van de verzoeken om onderzoek in 2010 en 2011

Projectnaam	project-nummer	nummer verzoek*)	aantal belanghebbenden	soort schade**)	datum ontvangst	datum advies	datum hoorzitting	datum eindbericht
Friesland								
Terwisscha	02.003	01	36	L	01-12-04			
		02	8	L	03-01-05			
		03	5	L	03-02-05			
		04	2	L	17-03-05			
		05	1	L	04-05-05			
Noord-Bergum	02.004	01	1	L	01-12-04			
		02	ca. 100	L	25-01-05			
Overijssel								
Weerselo (Lemselo)	04.020	01	div.	L	12-10-01	12-05-10		
Holten	04.023	01	div.	L	28-07-05			
Ommen (Witharen)	04.024	01	div.	L	11-04-07	21-11-11		
Manderveen	04.022	01	div.	L	23-07-09			
Losser	04.025	01	1	B	05-08-10			
Gelderland								
Arnhem (Schuytgraaf)	05.021	02	1	G	20-11-08	05-01-10	11-03-10	03-05-10
		03	1	G	29-04-09	11-01-11	29-09-11	
Tiel	05.023	01	div.	G	18-08-08	05-11-09	12-03-10	01-12-11
Culemborg	05.024	01	1	T	02-10-08	04-03-10	07-10-10	05-01-11
		02	1	T	11-03-09	04-03-10	07-10-10	05-01-11
		03	1	T	18-11-09	09-07-10		18-10-10
Hengelo	05.025	01	1	B	29-04-09	30-03-10		03-05-10
Vorden	05.026	01	1	B	30-06-11			
Epe	05.027	01	1	W	05-09-11			
Utrecht								
Woudenberg	06.004	03	1	L	18-06-09	18-02-10		22-03-10
		04	1	L	16-09-10			
Noord-Holland								
Huizen	07.007	01	1	T	09-03-09			
Zuid-Holland								
Voorschoten	08.017	01	1	G	13-11-08	07-09-10		11-10-10
Rotterdam (IJsselmonde)	08.018	01	2	T	03-02-09	08-04-11		17-05-11
Noordeloos	08.019	01	1	G	18-03-10	20-05-10		09-11-10
Tienhoven	08.020	01	1	L	18-03-10			
Berkel Rodenrijs	08.021	01	1	G	04-10-10			
Zeeland								
Kapelle	09.006	01	1	G	26-09-08	05-01-11		28-06-11
Noord-Brabant								
Budel	10.026	01	86	L	28-02-00	30-05-11		
		02	2	L	26-09-01	30-05-11		
		03	2	L	20-11-07	30-05-11		
Boxmeer	10.027	01	groot aantal	L	03-10-06	28-10-09		19-03-10
		02	28	L	03-03-08	28-10-09		19-03-10
		03	21	L	27-11-08	28-10-09		19-03-10
		04	3	L	15-12-08	28-10-09		19-03-10
		05	1	L	15-01-09	28-10-09		19-03-10
Vierlingsbeek	10.028	01	20	L	23-04-03			
Made	10.038	01	1	G	15-10-09			

*) Voor een project kunnen meerdere verzoeken om onderzoek ingediend worden door verschillende belanghebbenden. Binnen een project krijgen verzoeken op volgorde van binnenkomst een nummer.

***) L = Landbouwschade; G = Gebouwschade; B = Bosschade; T = Schade aan terrein; W = Schade aan bebouwing en erf door wateroverlast

Bijlage 3

Overzichtskaart van de projecten in 2010 en 2011

